

บทที่ ๔

การดำเนินงานของระนาดเอกเพลงเรื่องสี่ภาษา

กรณีศึกษา : ทางครูสอน วงฆ้อง

การวิเคราะห์การดำเนินงานของระนาดเอกเพลงเรื่องสี่ภาษา ทางครูสอน วงฆ้อง ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากอาจารย์นัฐพงศ์ โสวัตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมของงานวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้พร้อมทั้งเป็นผู้แนะแนวทางในการดำเนินงานของระนาด ด้วยอาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องของระนาดเอกทั้งเรื่องทฤษฎีและปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มศิลปินดุริยางค์ไทย

การบรรเลงดนตรีไทย โดยเฉพาะการดำเนินงานของเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง จะแปรทางจากทำนองหลักเป็นสำคัญ การดำเนินทำนองลักษณะนี้เรียกว่า “ทาง” ซึ่งเป็นศัพท์สังคีตที่มีความหมายว่า การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีเฉพาะแต่ละเครื่องการดำเนินทำนองระนาดเอกก็เช่นเดียวกัน ผู้บรรเลงจะต้องดำเนินกลอนบนสำนวนของทำนองหลัก

คำว่า “กลอน” นี้หมายถึง กลุ่มของเสียงที่มีความไพเราะและรับส่งสัมผัสกันในท่วงทำนองดนตรีเป็นกลุ่มๆ กลุ่มหนึ่งๆ ตามปกติ แบ่งเป็น ๒ วรรค คือ วรรคแรกหนึ่งจังหวะจึงดับ วรรคหลังหนึ่งจังหวะจึงดับ

ส่วนคำว่า “ทำนอง” หมายถึง เสียงสูงๆ ต่ำๆ ซึ่งสลับซับซ้อนกัน จะมีความสั้นยาวเบาแรงอย่างไรก็แล้ว แต่ความประสงค์ของผู้แต่ง^๑

กลอนระนาดเอก จึงหมายถึง รูปแบบการดำเนินงานของระนาดเอก ในกลอนระนาดแต่ละประโยคจะประกอบด้วยสองส่วน คือ สำนวนถามกับสำนวนตอบ ในการดำเนินกลอนระนาด ผู้บรรเลงจะต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการคิดประดิษฐ์กลอนระนาดเอก เพราะในการบรรเลง

^๑ ศิษย์ครูสิทธิ. ที่ระลึกในโอกาสแสดงมฤตาทิตาจิตของศิษย์ อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร,

ระนาดเอก กลอนระนาดถือเป็นเรื่องแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้บรรเลง ลักษณะของกลอนระนาดที่ดีมีหลายรูปแบบเช่น หากสำนวนถามดำเนินด้วยกลอนประเภทไต่ลวด สำนวนตอบก็ต้องดำเนินด้วยกลอนประเภทไต่ลวดเป็นรูปแบบเดียวกันหรือใกล้เคียง

ตัวอย่างรูปแบบของกลอนระนาดที่ผู้วิจัยรวบรวมเพิ่มเติมจาก WWW.Thaikid.com จัดเสนอข้อมูลโดยมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และแถบบันทึกภาพในรายการ “คุยกับอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร” ของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า โดยมีศาสตราจารย์ นพ.พูนพิศ อมาตยกุล เป็นผู้ดำเนินรายการ ในโอกาสที่ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอโน้ตกลอนระนาดรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีเอกลักษณ์ตามประเภทกลอนนั้นๆ ด้วยระบบโน้ตสากล ดังนี้

๑. กลอนลับ

เป็นกลอนระนาดที่ใช้เสียงซ้ำในสองพยางค์แรก (เปรียบกับโน้ตระบบไทย ในแต่ละห้องเพลงบรรจุด้วยเสียงสี่พยางค์ ทั้งในกรณีที่บันทึกด้วยระบบตัวเลขหรือตัวอักษร) เอกลักษณ์ของกลอนประเภทนี้ สำนวนกลอนนอกจากจะซ้ำเสียงทุกห้องเพลง ไม่ว่าจะห้องเพลงนั้นจะเป็นสำนวนกลอนที่ดำเนินขึ้นสู่เสียงสูงหรือลงสู่เสียงต่ำ การซ้ำเสียงแรกของสำนวนกลอนในแต่ละห้องเพลงน่าจะเป็นที่มาของชื่อกลอนประเภทนี้

๒. กลอนไต่ลวด

เป็นกลอนระนาดที่ดำเนินกลอนด้วยเสียงที่เรียงขึ้นและลง โดยระหว่างการดำเนินกลอน จะไม่มีการซ้ำเสียง การไม่ซ้ำเสียงของกลอนรูปแบบนี้มิใช่ดำเนินกลอนด้วยการเรียงเสียงที่อยู่ติดกัน แต่เป็นการดำเนินกลอนที่ใช้เสียงใดแล้วจะไม่ซ้ำเสียงเป็นสองพยางค์ติดต่อกันเหมือนกับ

กลอนลับที่กล่าวมาแล้ว ผู้บรรเลงจะต้องใช้ความสามารถในการบรรเลง เพื่อให้เกิดเสียงที่เรียงกัน เป็นจำนวนที่ไม่มีการซ้ำเสียงเป็นสำคัญ คล้ายกับการไต่ลวดที่ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก

๓. กลอนไต่ไม้

เป็นกลอนระนาดที่ดำเนินด้วยลักษณะการใช้เสียงเรียงๆ ต่อกันเป็นจำนวนในตอนแรกของแต่ละห้องเพลงและมีลักษณะการเรียงเสียงของกลอนไต่ลวดประกอบในตอนท้าย หากพิจารณาถึงลักษณะทางกายภาพระหว่างลวดกับไม้ ลวดมีขนาดเล็กและหากใช้ไต่ตามชื่อของกลอนแล้ว มีอันตรายน้อยกว่าไม้ ในการบรรเลงก็เช่นเดียวกัน หากผู้บรรเลงสามารถดำเนินกลอนในเพลงต่างๆ ด้วยกลอนไต่ลวดและกลอนไต่ไม้ ย่อมแสดงถึงความสามารถในการบรรเลงด้วยลักษณะการเรียงเสียง แต่กลอนไต่ลวดเป็นกลอนที่แสดงความสามารถได้มากกว่ากลอนไต่ไม้ แต่การดำเนินกลอนนั้นยังต้องขึ้นอยู่กับทำนองหลักว่าจะเหมาะสมกับจำนวนกลอนแบบใดประกอบด้วย

๔. กลอนลอดตาข่าย

เป็นกลอนระนาดที่ดำเนินด้วยกลุ่มเสียง ๔ พยางค์ การลอดตาข่ายตามความหมายของชื่อกลอนนี้มาจากลักษณะของตาข่ายที่ใช้ดักสัตว์ต่างๆ ซึ่งจะต้องนำไปวางดักไว้ตรงโน้นบ้างตรงนี้บ้างกระจายกันออกไป การดำเนินกลอนนี้ก็เป็นลักษณะดังกล่าว คือ ดำเนินไปทางซ้ายและขวาสลับกันด้วยเสียงเป็นกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มก็แยกห่างกันหลายเสียง จากโน้ตที่นำเสนอนี้ พบว่าขอบเขตเสียงที่ใช้มีช่วงกว้างเกือบครบ ๒๑ เสียง บางช่วงเป็นกลอนฟาด เช่น เสียงสุดท้ายของแต่ละห้องเพลงแรกห่างกับเสียงแรกของห้องเพลงที่สอง มีระยะห่างกันมากกว่า ๕ เสียง เช่น บ้างห่างกัน ๖ เสียง หรือห่างกัน ๑ ช่วงเสียงเป็นต้น กลอนลักษณะนี้ ส่วนใหญ่จะพบในเพลงเดี่ยว ไม่พบในการบรรเลงรวมวงทั่วไป

๕. กลอนม้วนตะเข็บ (กลอนเดินตะเข็บ)

เป็นกลอนระนาดที่นำกิริยาการ “ม้วน” มาผูกกันเป็นลักษณะกลอนระนาดรูปแบบนี้ การม้วนนี้เป็นการม้วนตะเข็บ ตะเข็บในความหมายของกลอนนี้ จะเป็นกลุ่มเสียงที่บรรจุอยู่ในแต่ละห้อง โดยในสำนวนถาม กลอนแต่ละห้องเพลงจะมีสี่เสียง เสียงแรกของแต่ละห้องเพลงเป็นเสียงที่ความรู้สึของการม้วนตัว แต่การม้วนตัวนี้ยังมีการซ่อนตัวของรอยต่อระหว่างตะเข็บต่อตะเข็บ ซึ่งการดำเนินกลอนประเภทนี้ เสียงแรกของกลอนแต่ละตัวจะเป็นเสียงที่เรียงต่อจากเสียงสุดท้ายของกลอนตะเข็บตัวก่อน ส่วนในสำนวนตอบ ห้องเพลงแรกของสำนวนยังคงมีการม้วนตะเข็บอยู่ แต่หลังจากนั้นจะดำเนินกลอนเรียงเสียงสูเสียงทางต่ำ

๖. กลอนย่อนตะเข็บ

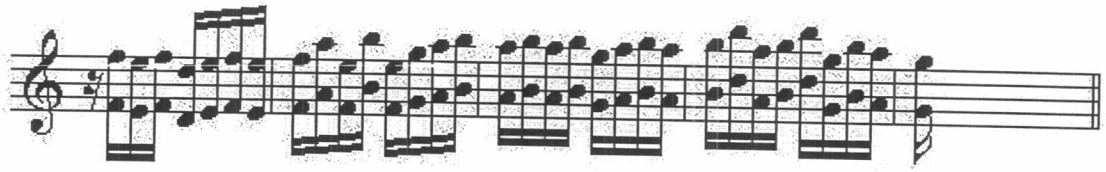

เป็นกลอนระนาดที่คล้ายกับกลอนม้วนตะเข็บ ต่างกันที่สำนวนถามของกลอนย่อนตะเข็บจะให้เสียงเรียงขึ้น ๕ เสียง และต่อด้วยลักษณะการดำเนินกลอนแบบเดียวกับกลอนม้วนตะเข็บ ส่วนในสำนวนตอบ การดำเนินกลอนมีลักษณะคล้ายกับกลอนม้วนตะเข็บเช่นเดียวกันนั้น คือ รูปแบบการดำเนินกลอนในห้องเพลงที่สองไม่ใช้การดำเนินกลอนที่เรียงเสียง สูเสียงทางต่ำแต่เพียงอย่างเดียว แต่เพิ่มลักษณะพิเศษ คือการใช้เสียงที่เรียงถัดจากเสียงสุดท้ายของห้องเพลงก่อน เป็นเสียงที่ใช้เริ่มสำนวนกลอนในห้องเพลงต่อมา กลอนประเภทนี้พบได้ในเพลงทั่วไปและเพลงเดี่ยว

๗. กลอนร้อยลูกโซ่

๙. กลอนซ่อนตะเข็บ

เป็นกลอนระนาดที่ซ่อนสำนวนเริ่มของกลอนด้วยการใช้เสียงที่เรียงอยู่ใกล้กันดำเนินเป็นกลุ่มๆ ใช้การซ้ำเสียงสองเสียง – สามเสียง และการเรียงเสียงประสมกัน เป็นกลอนที่มีทิศทางของการเคลื่อนที่ของทำนองในลักษณะค่อยๆ ดำเนินไปเรื่อยๆ โฉมกลอนซ่อนตะเข็บที่นำเสนอนี้ สำนวนถามกับสำนวนตอบเป็นทำนองที่ดำเนินในรูปแบบโอดพัน คือ มีลีลาสำนวนที่เหมือนกันต่างกันเพียงการเปลี่ยนบันไดเสียง

ในการศึกษาการดำเนินทำนองของระนาดเอกเพลงเรื่องสี่ภาษา กรณีศึกษา : ทางครูสอน วงฆ้อง ผู้ศึกษาขอนำเสนอการดำเนินทำนองระนาดเอกด้วยระบบโน้ตสากลที่ละประโยคเพลง ทำนองในแต่ละประโยคเป็นสองส่วน ส่วนแรกเรียกว่า สำนวนถาม กับส่วนที่สองเรียกว่า สำนวนตอบ ดังภาพประกอบด้านล่าง

$$\begin{array}{l} \text{สำนวนถาม} \quad + \quad \text{สำนวนตอบ} \quad = \quad ๑ \text{ บรรทัด} \\ \text{(กลุ่มทำนอง ๔ ห้องเพลงแรก)} \quad \text{(กลุ่มทำนอง ๔ ห้องเพลงถัดมา)} \quad \text{(๘ ห้องเพลง)} \end{array}$$

ในแต่ละประโยคเพลงจะมีสองบรรทัด โดยบรรทัดบนเป็นทำนองหลัก ส่วนบรรทัดล่างเป็นการดำเนินทำนองของระนาดเอก เนื้อหาการวิเคราะห์ในบทนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอในหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ประเภทกลอน

วิเคราะห์รูปแบบการดำเนินทำนองของระนาดเอกในบรรทัดนั้นๆ

๒. เสียงลูกตกของกลอนระนาด วิเคราะห์เสียงลูกตกของกลอนระนาดตรงช่วงท้ายของสำนวนถามและสำนวนตอบกับเสียงลูกตกในแต่ละสำนวนของทำนองหลัก

๓. ความสัมพันธ์ภายนอก

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก

๔. ความสัมพันธ์ภายใน

วิเคราะห์ความสัมพันธ์การดำเนินทำนองของระนาดเอกระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบ

เพลงซำท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนสลับกับกลอนที่ปรับแต่งจากทำนองหลัก

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ระนาดเอกดำเนินทำนองด้วยเสียงและสำนวนที่คล้ายกับทำนองหลักมาก ซึ่งในบรรทัดแรกนี้เป็นทำนองเริ่มต้นการบรรเลง ในการเริ่มบรรเลงเพลงเรื่อง หากบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์พิธี บางครั้งอาจขึ้นเพลงด้วยปี่ในตามสิทธิของผู้นำในบางโอกาสหรือระนาดเป็นผู้ขึ้นก็ได้หากผู้บรรเลงปี่ในไม่พร้อม

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักต่างกันตรงที่ทำนองหลักทำย่ำสำนวนถามกับทำย่ำสำนวนตอบ ระนาดเอกดำเนินเป็นเสียงถี่ๆ ตามเสียงเดียวกับเสียงในทำนองหลัก การดำเนินทำนองที่มีพยางค์ถี่ๆ ทั้งสองจุดนี้ ใช้การซ้ำเสียง ซึ่งเป็นลีลาสำนวนของการดำเนินทำนองระนาด เอกรูปแบบหนึ่ง

ความสัมพันธ์ภายใน ระหว่างสำนวนถาม – สำนวนตอบ

เป็นสำนวนกลอนที่ดำเนินตามทำนองหลักเป็นสำคัญ ทำนองหลักในบรรทัดนี้เป็นทำนองที่เริ่มขึ้นเพลง

เพลงเข้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

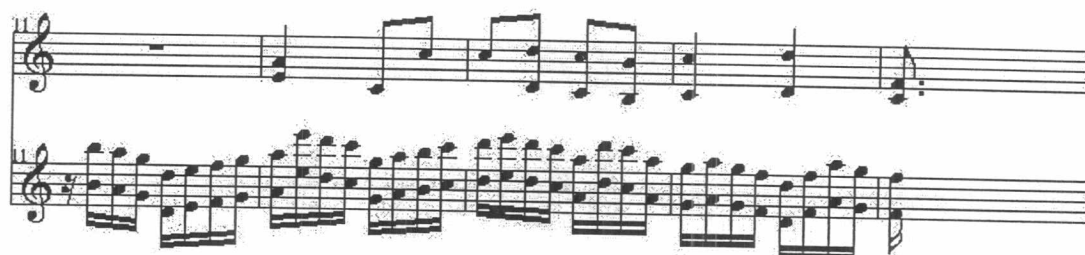
สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลักอย่างมีความสัมพันธ์ ทั้งเสียงลูกตกและทิศทางของดำเนินไปทางเสียงสูงเหมือนกัน เสียงที่ใช้เริ่มดำเนินทำนองของสำนวนถามนี้ห่างจากเสียงลูกตกทำสำนวนตอบของบรรทัดที่หนึ่งอยู่ห้าเสียง ส่วนสำนวนตอบดำเนินทำนองเคลื่อนที่ลงและกลับตัวเรียงเสียงดำเนินขึ้น การดำเนินทำนองกับทำนองหลักบางห้องเพลงเสียงลูกตกไม่ตรงกัน แต่ยังคงรักษารูปแบบสำนวนกลอนระนาดเอกและเสียงลูกตกทำสำนวนตอบได้

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองมีความสอดคล้องกัน โดยกลอนระนาดสำนวนถามดำเนินขึ้นและจบทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินลงทางเสียงต่ำ และเริ่มดำเนินทำนองโดยใช้เสียงห่างจากเสียงทำสำนวนถามสามเสียง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงเข้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงจบในเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบลงจบเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามเริ่มด้วยเสียงที่ติดกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบของบรรทัดที่สองมีทิศทางเรียงเสียงขึ้นหาเสียงสูงจำนวนสองกลุ่ม การดำเนินทำนองของทำนองทั้งสองกลุ่มเป็นทำนองโอดพัน คือ ดำเนินกลอนเป็นทำนองที่มีลีลาสำนวนเหมือนกัน ต่างกันเพียงเสียงเริ่มสำนวนที่ห่างกันสี่เสียง แต่เสียงลูกตกในกลุ่มที่สองท้ายสำนวนถามสูงกว่าเสียงลูกตกของทำนองหลักหนึ่งเสียง

ส่วนการดำเนินกลอนของสำนวนตอบ มีบางช่วงขาดความสัมพันธ์กับทำนองหลัก โดยเฉพาะในเรื่องบันไดเสียงของทำนองหลักกับการดำเนินทำนองของระนาดเอก ในช่วงท้ายของทำนองหลักเป็นสำนวนประเภทกลอนหักที่ห่างกันหกเสียง การดำเนินของทำนองหลักดำเนินด้วยเสียงเรียงติดกันสามเสียงในบันไดเสียงเพียงออล่าง แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกดำเนินด้วยกลอนที่มีทิศทางเคลื่อนลงและใช้เสียงในบันไดเสียงเพียงอบบนเสียงลูกตกกลางสำนวนระนาดเอกดำเนินจบด้วยเสียงที่เป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกของทำนองหลัก ส่วนเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบยังคงลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองของสำนวนถามและสำนวนตอบใช้รูปแบบกลอนประเภทเดียวกัน แต่มีลีลาต่างกันที่สำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำ เริ่มด้วยเสียงที่เรียงถัดจากเสียงท้ายของสำนวนถาม

เพลงซ้ำท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะเสียงลูกตกในตำแหน่งห้องโน้ตที่สี่และห้องโน้ตที่แปดของทำนองหลัก การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามมีลักษณะเหมือนกับการดำเนินทำนองในสำนวนถาม บรรทัดที่สอง ต่างกันด้วยเสียงเริ่มต่ำลงหนึ่งเสียง และห่างจากเสียงลูกตกของกลอนระนาดเอกสามเสียงจากเสียงในสำนวนตอบ บรรทัดที่สาม ส่วนสำนวนตอบ การดำเนินทำนองเหมือนกับสำนวนตอบ บรรทัดที่สอง

ความสัมพันธ์ภายใน

มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งลีลาสำนวนของการดำเนินทำนองทั้งสำนวนถามและสำนวนตอบในบรรทัดนี้คล้ายกับการดำเนินทำนองในเพลงซ้ำท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม

เพลงเข้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามจบในเสียงที่ห่างเป็นเสียงคู่สองกับทำนองหลัก - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

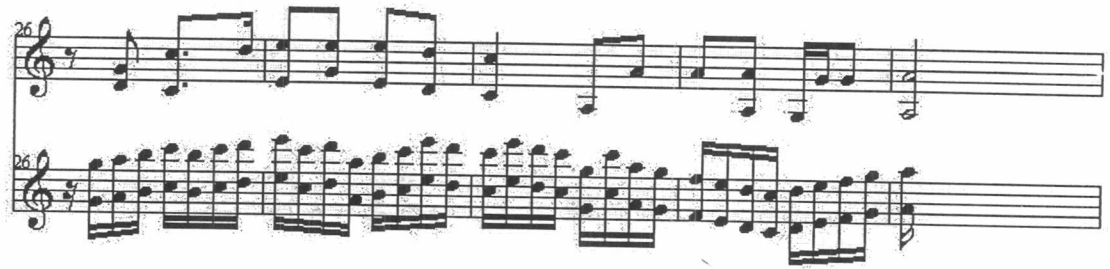
ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้ ทำนองหลักเหมือนกับบรรทัดที่หนึ่ง แต่การดำเนินทำนองของบรรทัดที่หนึ่งเป็นการดำเนินทำนองที่ขึ้นต้นเพลง ส่วนในบรรทัดที่ห้านี้ เป็นการดำเนินทำนองที่อยู่ระหว่างการบรรเลง ซึ่งระนาดเอกจะต้องบรรเลงเป็นทำนองเก็บด้วยพยางค์ถี่ๆ ด้วยเหตุนี้ในสำนวนถาม การดำเนินทำนองเหมือนกับสำนวนถามบรรทัดที่สาม ส่วนสำนวนตอบ มีการดำเนินทำนองที่ใช้กลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก การดำเนินทำนองของระนาดกับทำนองหลัก ในช่วงกลางสำนวนมีเสียงลูกตกที่ห่างกันเป็นคู่สอง ส่วนเสียงลูกตกท้ายสำนวนลงเสียงเดียวกันและมีการเคลื่อนที่ไปในทางลูกยอดเหมือนกัน

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองของสำนวนถามและสำนวนตอบใช้รูปแบบกลอนประเภทเดียวกันและทั้งสำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงสูง เริ่มสำนวนตอบด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงท้ายสำนวนถาม

เพลงช้าตอนที่ ๑ บรรทัดที่ ๖

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักเหมือนกับเพลงช้าตอนที่หนึ่ง บรรทัดที่สอง

เพลงช้าตอนที่ ๑ บรรทัดที่ ๗

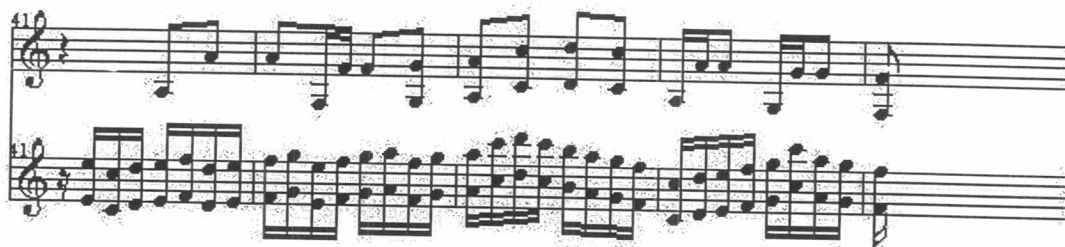
การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าตอนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม

เพลงช้าตอนที่ ๑ บรรทัดที่ ๘

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าตอนที่หนึ่ง บรรทัดที่สี่

เพลงเข้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๘

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินตามแบบกลอนย่อนตะเข็บ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกที่ใช้ในสำนวนถามนี้ ลีลาสำนวนเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มเสียง เป็นทำนองที่ดำเนินขึ้นไปทางลูกยอด ส่วนมากใช้กับทำนองหลักที่มีลักษณะสำนวนอีกรูปแบบหนึ่ง แต่เหตุที่ดำเนินทำนองด้วยสำนวนกลอนรูปแบบนี้ เพราะตอนท้ายของทำนองหลักมีลีลาสำนวนที่เรียงเสียงขึ้นติดกันสามเสียง ซึ่งตรงกับการดำเนินทำนองของระนาดถึงแม้ว่าเสียงลูกตกกลางสำนวนถามห่างกันสามเสียง แต่ยังคงรักษาเสียงลูกตกท้ายสำนวนให้ลงเป็นเสียงเดียวกัน ส่วนสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีลีลาสำนวนที่ใช้เสียงเรียงชิดติดกัน จากนี้พบว่า เสียงที่ใช้ในการดำเนินทำนองจะเรียงต่อกันขึ้นและลงตามลีลาสำนวน

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองของระนาดเอกของสำนวนถามและสำนวนตอบในประโยคนี้นี้มีความสัมพันธ์กันในเรื่องของเสียงเริ่มของสำนวนตอบห่างเป็นคู่สามกับเสียงท้ายสำนวนถาม ลีลาสำนวนมีลักษณะต่างกันคือ สำนวนถามดำเนินด้วยเสียงที่ดำเนินเป็นกลุ่ม แต่สำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นและลงตามลีลาของทำนองหลัก

เพลงช้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๐

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

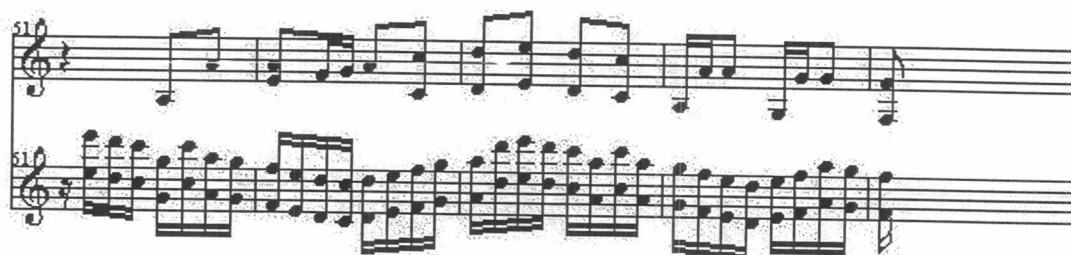
สำนวนถาม ดำเนินทำนองตามทำนองหลัก ซึ่งเป็นทำนองหลักของเพลงประเภท บังคับทาง โดยเพิ่มเสียงหนึ่งพยางค์ให้ครบตามลักษณะสำนวนของการดำเนินทำนองระนาดเอก ส่วนสำนวนตอบ การดำเนินทำนองมีลีลาสำนวนที่สัมพันธ์กับทำนองหลักทั้งเสียงลูกตกและทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองที่ค่อยๆ ดำเนินขึ้นทางเสียงสูงด้วยกลุ่มเสียงสองกลุ่มเช่นเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถาม เริ่มดำเนินทำนองด้วยกลอนที่บังคับจากสำนวนของทำนองหลัก ซึ่งเป็นกลอนมีลักษณะคล้ายกับกลอนลูกโซ่ ส่วนสำนวนตอบ เริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงเข้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงจบห่างเป็นคู่สี่ – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักมีลีลาที่ไม่สัมพันธ์กัน เสียงลูกตกกลางสำนวนของการดำเนินทำนองของระนาดเอกห่างเป็นคู่สี่ตามกับเสียงของทำนองหลัก สำนวนของทำนองหลัก มีการตีสะบัดสามเสียงเรียงขึ้น แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกยังคงดำเนินด้วยการเรียงเสียงลง เสียงลูกตกท้ายสำนวนของการดำเนินทำนองของระนาดเอกห่างกับเสียงในทำนองหลักสี่เสียง ส่วนสำนวนตอบการดำเนินทำนองระนาดเอกมีลีลาสำนวนที่แบ่งเป็นกลุ่มเสียงสองกลุ่ม ต่อด้วยการใช้เสียงเรียงขึ้นลงที่มีความสัมพันธ์กับเสียงลูกตกท้ายสำนวน

ความสัมพันธ์ภายใน

เสียงเริ่มของสำนวนตอบห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายของสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินจากเสียงทางสูงผ่านเสียงทางต่ำและกลับสู่เสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินเสียงทางสูงลงจบที่เสียงทางต่ำ

เพลงช้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

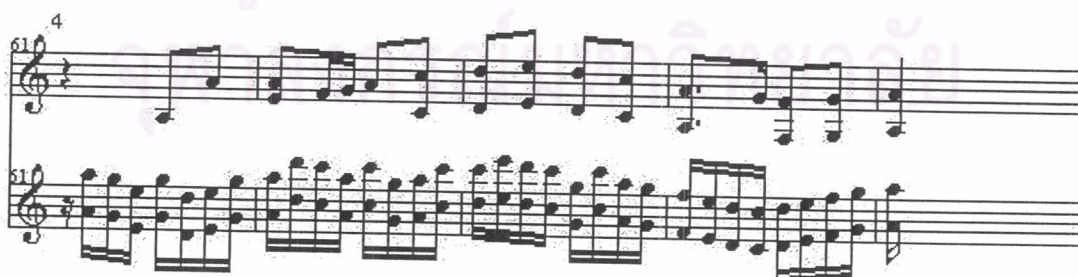
ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของบรรทัดนี้คล้ายกับบรรทัดที่สิบ ต่างกันที่ทำนองหลักเหมือนกันแต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนตอบ มีลีลาสำนวนที่เคลื่อนที่ด้วยกลอนที่มีเสียงผูกต่อกันเป็นห่วงลูกโซ่และมีทิศทางเคลื่อนที่ไปทางลูกยอดเช่นเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่ห้ากับเสียงท้ายสำนวนถาม

เพลงช้าท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนลูกโซ่ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ทำนองหลักของสำนวนถาม เหมือนกับเพลงเข้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๑ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกแตกต่างกัน โดยในการดำเนินทำนองของระนาดเอกในบรรทัดนี้ส่วนมากใช้กับทำนองหลักอีกสำนวนหนึ่ง แต่ที่ใช้ดำเนินกับทำนองหลักนี้ เพื่อให้ลีลาสำนวนของการดำเนินทำนองของระนาดเอกมีความสัมพันธ์ทั้งเสียงลูกตกและทิศทางการเคลื่อนที่กับทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบ การดำเนินทำนองของระนาดเอกมีลีลาสำนวนที่ดำเนินลงและขึ้นเสียงลูกตกท้ายสำนวนลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายของสำนวนถาม ประโยคเพลงบรรทัดนี้ มีเสียงขึ้นและเสียงจบเป็นเสียงเดียวกัน การดำเนินทำนองของสำนวนถามจะเริ่มดำเนินขึ้นจบสำนวนทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินลงจากเสียงและม้วนตัวให้ขึ้นไปจบในเสียงเดียวกับทำนองหลัก

เพลงเข้าท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนย่นตะเข็บ

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามเหมือนกับเพลงซ้ำท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม ทำนองหลักมีลีลาสำนวนที่ยกเยื้องกับจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกมีความเป็นระเบียบอันเป็นเอกลักษณ์ของการดำเนินทำนองของระนาดเอก ที่ใช้เสียงเรียงพยางค์ติดต่อกันเป็นสำคัญ เรียกรูปแบบการดำเนินทำนองแบบนี้ว่า ทำนองโอดพัน เช่นเดียวกับการดำเนินทำนองในเพลงซ้ำท่อนหนึ่ง บรรทัดที่สามการดำเนินทำนองใช้เสียงเรียงขึ้นลงและจบสำนวนลงเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบดำเนินขึ้นสู่เสียงสูง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงทำสำนวนถาม สำนวนตอบนี้มีความต่อเนื่องจากลีลาสำนวนถามที่ดำเนินขึ้นสู่ทางเสียงสูง แต่ด้วยสำนวนตอบของทำนองหลักที่ดำเนินจบทางเสียงสูงเช่นเดียวกัน สำนวนตอบสามารถจะดำเนินได้หลายแบบ เช่น ดำเนินจากเสียงสูงและลงสู่ทางเสียงต่ำ แต่จะขาดความสัมพันธ์กับลีลาของสำนวนตอบทำนองหลัก จึงใช้กลอนรูปแบบนี้มาดำเนินทำนองต่อจากสำนวนถาม เพื่อให้คงดำเนินจบทางเสียงสูงได้อย่างไพเราะ

เพลงซ้ำท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกไซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ทำนองหลักประโยคนี้ คือ “ทำนองเท่า” การดำเนินทำนองระนาดเอกมีลีลาสำนวนที่เป็นเท่าเช่นเดียวกัน โดยทำนองหลักของสำนวนถามมีเสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกับ

เสียงท้ายสำนวนตอบในทำนองเพลงซ้ำท่อนที่สอง บรรทัดที่สอง ส่วนการดำเนินทำนองของระนาดในสำนวนตอบ มีลีลาที่เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำด้วยสำนวนที่เป็นกลุ่มๆ และมีเสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกับทำนองเท่า แต่มีระดับเสียงที่ห่างกันหนึ่งช่วงเสียง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม แต่สำนวนถามใช้เสียงเรียงดำเนินเป็นทำนองที่มีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบใช้เสียงข้ามตามบันไดเสียงเพียงขอบบน และดำเนินเป็นทำนองที่ดำเนินสู่เสียงทางต่ำ

เพลงซ้ำท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ทำนองหลักในสำนวนถามเหมือนกับเพลงซ้ำท่อนที่สอง บรรทัดที่หนึ่ง แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกเปลี่ยนสำนวน เป็นกลอนที่มีลีลาดำเนินขึ้นและลงสลับไปมาก่อนจะจบด้วยเสียงลูกตกเดียวกับทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบทั้งทำนองหลักและการดำเนินทำนองของระนาดเอกเหมือนกับเพลงซ้ำท่อนที่สอง บรรทัดที่หนึ่ง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามมีลีลาที่ดำเนินขึ้น – ลงจบสำนวนทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบมีลีลา
ดำเนินลง – ขึ้น สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม

เพลงซ้ำท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๕

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงซ้ำท่อนที่สอง
บรรทัดที่สอง

เพลงซ้ำท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๖

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนได้ไม้ สำนวนตอบดำเนินตามทำนองหลัก

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามดำเนินลงสู่เสียงทางต่ำตามลีลาของทำนองหลัก ด้วยกลอนได้ไม้ที่ใช้
การเรียงเสียงควบคู่กับการข้ามเสียงตามเสียงหลักของบันไดเสียงเพียงออกแบบกับบันไดเสียงชาว
ทำนองหลักจะหมดทำนองก่อนจังหวะตก แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกจะดำเนินจบ ตาม
จังหวะ เสียงลูกตกกลางสำนวนห่างกันสี่เสียง แต่เสียงท้ายสำนวนลงเสียงเดียวกัน

ส่วนสำนวนตอบเป็นทำนองบังคับ การดำเนินทำนองของระนาดเอกเพิ่มเสียงหนึ่งพยางค์ให้ครบ
สำนวนของการดำเนินทำนองระนาด จบสำนวนลงเสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถาม
ดำเนินลงสู่ทางเสียงต่ำ ส่วนสำนวนตอบดำเนินขึ้นและกลับลงสู่ทางเสียงต่ำตามลีลาทำนองของ
ทำนองหลัก

เพลงช้าท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๗

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไตไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ทำนองหลักของสำนวนถามคล้ายกับเพลงช้าท่อนที่สอง บรรทัดที่หก แต่ทำนองนี้
ใช้เสียงต่างกันคือ ห่างเป็นคู่สอง การดำเนินทำนองของระนาดเอกดำเนินเสียงรวมเป็นกลุ่มๆ
จำนวนสองกลุ่ม เป็นกลุ่มสำนวนที่มีลีลาเหมือนกัน ต่างกันที่เสียงที่ใช้ จะไม่เรียงตามรูปแบบของ
กลอน แต่กลับดำเนินตามเสียงของบันไดเสียง กลุ่มสำนวนทั้งสองดำเนินต่อกันเป็นกลอนที่มีลีลา
สำนวนค่อยๆ เคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก
ทั้งเสียงลูกตกและบันไดเสียง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามใช้กลอนที่ค่อยๆ ดำเนินขึ้น ส่วนสำนวนตอบเริ่มดำเนินกลอนที่เสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม ด้วยกลอนลูกโซ่ที่ดำเนินไป - มา อย่างมีความสัมพันธ์ของเสียงที่ต้องเชื่อมโยงไป - มา และจบสำนวนที่เสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม

เพลงซ้ำก่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๘

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนได้ไม้ สำนวนตอบดำเนินตามทำนองหลัก

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ทำนองหลักของประโยคนี้ ทั้งสำนวนถามและสำนวนตอบ มีลีลาสำนวนเป็นทำนองโอดพันกับทำนองเพลงซ้ำก่อนที่สอง บรรทัดที่หก การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามเหมือนกับสำนวนถาม เพลงซ้ำก่อนที่สอง บรรทัดที่เจ็ด ส่วนสำนวนตอบในทำนองหลักเป็นทำนองบังคับทาง การดำเนินทำนองของระนาดเอกคล้ายกับทำนองหลัก โดยเพิ่มเสียงหนึ่งพยางค์ให้ครบพยางค์ของการดำเนินทำนอง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามใช้กลอนที่ค่อยๆ ดำเนินขึ้น ส่วนสำนวนตอบเริ่มดำเนินกลอนที่เสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม ด้วยกลอนที่มีลีลาคล้ายกับทำนองหลัก

เพลงซำท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๙

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก ทั้งเสียงลูกตกและทิศทางของการเคลื่อนที่ ลีลาสำนวนจะเน้นการใช้เสียงเรียงติดต่อกัน ส่วนสำนวนตอบการดำเนินทำนองของระนาดเอก การดำเนินทำนองเริ่มด้วยการใช้เสียงเรียงขึ้นและลง

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองของสำนวนตอบมีความสัมพันธ์กับทำนองช่วงท้ายของสำนวนถามที่มีเสียงเรียงติดต่อกัน การดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทนี้ พบในการดำเนินทำนองของระนาดเอกเพลงเดี่ยวบางเพลง เช่น ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก สามชั้น การดำเนินทำนองของระนาดเอกในประโยคนี้นี้ ถึงแม้ว่าจะใช้ทำนองกลอนทางเดี่ยวบางช่วงมารวมกันใหม่เพื่อใช้ในการดำเนินทำนองในเพลงเรื่อง เสียงลูกตกของการดำเนินทำนองระนาดเอกกับทำนองหลักยังคงลงจบในเสียงเดียวกัน

เพลงเข้าท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๐

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

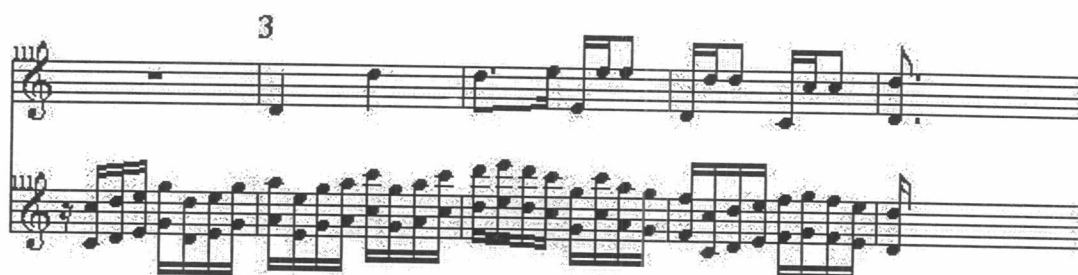
ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม เริ่มการดำเนินทำนองของระนาดเอกด้วยเสียงเรียงติดต่อกับเสียงลูกตกทำยสำนวนตอบ เพลงเข้าท่อนที่สอง บรรทัดที่เก้า ดำเนินลงปาทงลูกทวน ลีลาสำนวนเคลื่อนที่ไปอย่างช้าๆ ด้วยกลอนที่เรียงร้อยเป็นกลุ่มๆ ส่วนการดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนตอบ มีลีลาสำนวนที่ดำเนินด้วยเสียงที่วนไป - มา แต่เสียงลูกตกทำยสำนวนยังคงเป็นเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายใน

ทำนองหลักของประโยคนี้เป็นทำนองเท่า การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามและตอบ คงดำเนินอย่างสัมพันธ์กัน ทั้งเสียงทำยของสำนวนถาม - สำนวนตอบที่ดำเนินจบเป็นเสียงเดียวกันทั้งระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบและทำนองหลัก

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนลูกไซ่ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้ มีเสียงจบท้ายสำนวนถามกับสำนวนตอบเป็นเสียงเดียวกัน คล้ายกับทำนองเท่าที่ตบแต่ง โดยที่ทำนองหลักในสำนวนถาม เป็นทำนองที่มีเสียงเฉพาะจังหวะตกท้ายห้องเพลงตั้งแต่ห้องเพลงที่สองถึงสี่ จากเสียงท้ายของการดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่สอง บรรทัดที่สิบ จบที่เสียงทางต่ำ การดำเนินทำนองของบรรทัดนี้ก็เริ่มด้วยเสียงทางต่ำเช่นเดียวกัน เป็นกลอนที่มีลีลาสำนวนคล้ายกับห่วงไซ่และดำเนินขึ้นเสียงทางสูง ตอนท้ายสำนวนจบที่เสียงเดียวกับทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ การดำเนินทำนองของระนาดเอก มีลีลาสำนวนที่เคลื่อนไหวที่ม้วนลงสู่เสียงทางต่ำ และจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินขึ้นและจบสำนวนที่เสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินลงและจบสำนวนที่เสียงทางต่ำ แต่เสียงท้ายของทั้งสองสำนวนเป็นเสียงเดียวกัน ระยะห่างกันหนึ่งช่วงเสียง

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนลูกโซ่ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามเหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่หนึ่ง ส่วนในสำนวนตอบ ตอนขึ้นต้นลีลาสำนวนคล้ายกับสำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่หนึ่ง แต่ตอนท้ายสำนวนกลับดำเนินขึ้นและลงจบในเสียงลูกตกเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินขึ้นและจบสำนวนที่เสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินขึ้น – ลง จบสำนวนที่เสียงทางสูง และเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๓

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามเหมือนกับเพลงช้าก่อนที่สามบรรทัดที่หนึ่ง สำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีลีลาม้วนตัวไป - มา และจบสำนวนด้วยทำนองที่เคลื่อนไปสู่เสียงทางสูง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินลงและจบที่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบดำเนินขึ้นและจบที่เสียงทางสูง

เพลงช้าก่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนลูกโซ่ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนม้วนตะเข็บ

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม มีลีลาสำนวนเป็นทำนองเท่า ส่วนในสำนวนตอบ การดำเนินทำนองของระนาดเอกใช้เสียงที่ติดกับเสียงจากทำนองเท่าของสำนวนที่ดำเนินผ่านมา ลีลาสำนวนจะเคลื่อนทำนองขึ้นหาเสียงสูง และม้วนตัวกลับลงจบในเดียวกับเสียงลูกตกตามทำนองหลัก ซึ่งเสียงนี้เป็นเสียงเดียวกับทำนองเท่า

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินอยู่ทางเสียงสูง สำนวนตอบก็คงดำเนินต่อทางเสียงสูงแต่ลงจบสำนวนด้วยลีลาที่เคลื่อนลงทางเสียงต่ำ

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๖

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนลูกโซ่ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถาม ดำเนินด้วยสำนวนกลอนที่ผูกเชื่อมกันเป็นห่วงลูกโซ่ เคลื่อนลงสู่เสียงทางต่ำ จบสำนวนด้วยเสียงเดียวกับเสียงลูกตกตามทำนองหลักต่างกันที่เป็นเสียงห่างกันหนึ่งช่วงเสียงกับเสียงในทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินลงหาเสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยการเรียงเสียงขึ้น – ลง จบด้วยเสียงทางสูง

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๗

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่ห้า

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๘

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่หก

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๙

ประเภทกลอน

จำนวนถาพดำเนินแบบกลอนลูกสี่ จำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามเป็นทำนองเต่า ส่วนในสำนวนตอบ มีลีลาสำนวนเป็นทำนองเต่า การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถาม เพลงช้า ท่อนที่สอง บรรทัดที่เจ็ดกับแปด มีการเคลื่อนที่ไปอย่างช้า ๆ ด้วยกลอนที่ช้าและเปลี่ยนเสียงเป็นกลุ่ม ๆ แต่ยังคงมีเสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงทำสำนวนถาม ทั้งสองสำนวนมีลีลาทำนองที่ดำเนินอยู่ทางเสียงสูง ด้วยสำนวนกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงเดียวกัน

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๐

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้การดำเนินทำนองของระนาดเอกเน้นการใช้เสียงเรียงกันตามบันไดเสียงเป็นสำนวนคู่ ๆ โดยในสำนวนถาม มีลีลาสำนวนที่ขึ้นและลง แต่ยังคงมีเสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกัน ส่วนในสำนวนตอบ ทำนองหลักเป็นทำนองเต่า การดำเนินทำนองเริ่มดำเนินต่อจากเสียงลูกตกทำสำนวนถาม ด้วยการใช้เสียงเรียงกันรูปแบบของกลอนที่ดำเนินในสำนวนตอบเป็นรูปแบบกลอนลูกเต่าของระนาด

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนทั้งสองมีลีลาทำนองที่เหมือนกันคือ จะใช้เสียงเรียงต่อกัน ช่วงระหว่างท้ายสำนวนถามกับต้นสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยเสียงเรียงและข้ามกันแปดเสียงตามเสียงหลักของบันไดเสียงที่ทำนองหลัก ดำเนินอยู่ และเคลื่อนทำนองจากเสียงทางสูงลงสู่เสียงทางต่ำ สำนวนตอบก็ดำเนินกลอนรูปแบบเหมือนกัน และจบสำนวนด้วยทำนองที่ดำเนินขึ้นตามเสียงท้ายของทำนองหลัก

เพลงซ้ำท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้กับกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ทำนองหลักสำนวนถาม เริ่มด้วยการรอจังหวะจากท้ายสำนวนตอบบรรทัดที่สิบ การดำเนินทำนองของระนาดเอก จึงดำเนินด้วยกลอนที่จบในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบบรรทัดที่สิบ ก่อนที่จะดำเนินต่อด้วยกลอนที่เหมือนกับเพลงซ้ำท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สิบ เพียงครั้งแรกของสำนวน ส่วนในสำนวนตอบ มีลีลาสำนวนคล้ายกับสำนวนตอบ เพลงซ้ำท่อนสาม บรรทัดที่ห้า โดยที่เสียงเริ่มสำนวนมีการตกแต่ทำให้เสียงเรียงได้ชัดเจนกว่าสำนวนที่ดำเนินผ่านมาแล้ว ส่วนเสียงลูกตกของแต่ละสำนวน ยังคงลงเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

เสียงลูกตกท้ายสำนวนการดำเนินทำนองของระนาดเอกท้ายสำนวนถามกับเสียงเริ่มสำนวนตอบห่างกันห้าเสียง

เพลงข้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนฝากกับกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

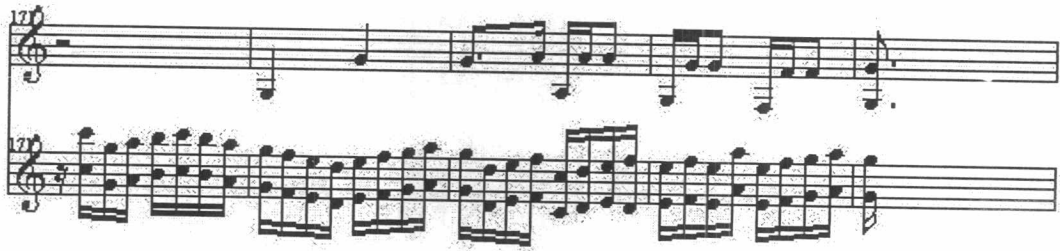
ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในประโยคนี้คล้ายกับเพลงข้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบ แต่ในสำนวนกลอนระนาดเอกบรรทัดนี้ ตบแต่งเพิ่มเติมด้วยกลอนฝาก ที่ใช้เสียงเรียงติดกัน และเคลื่อนที่ขึ้น – ลง ส่งผลให้ลีลาสำนวนกลอนระนาดเอกมีความเข้มข้นมากขึ้น สำนวนตอบดำเนินเหมือนสำนวนตอบเพลงข้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบ

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม การดำเนินทำนองของระนาดเอกในบรรทัดนี้ มีเอกลักษณ์พิเศษจากสำนวนกลอนในเพลงข้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบ ตรงช่วงกลางของสำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนฝากที่ใช้เสียงเรียงเก้าเสียงจากเสียงทางสูงลงสู่เสียงทางต่ำ มากกว่าการใช้กลอนเรียงเสียงที่ดำเนินในเพลงข้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบ

เพลงซำท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

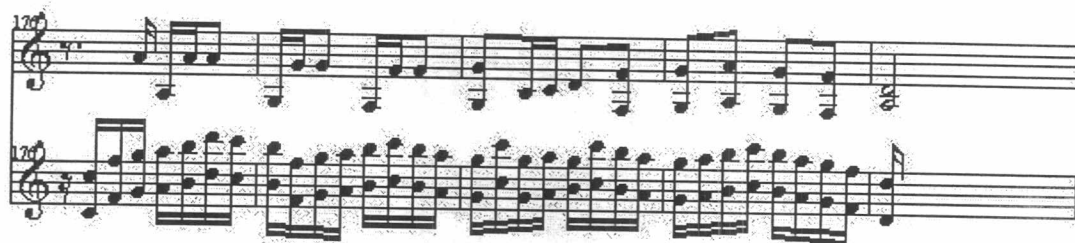
ประโยคนี้เป็นการบรรเลงกลับต้นโดยตบแต่งทำนองด้วยแบบทำนองโอดพันกับทำนองเที่ยวแรก การดำเนินทำนองในสำนวนถาม เริ่มด้วยการใช้เสียงที่เรียงขึ้นลงและลงจบเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกตามทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินทำนองกลอนที่มีลีลาซ้ำๆ และค่อยๆ ดำเนินกลอนขึ้นหาเสียงสูง และจบสำนวนด้วยเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ลวด แต่เป็นกลอนไต่ลวดที่ใช้กลุ่มเสียงเรียงขึ้น – ลง กว้างเจ็ดเสียง ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ที่เคลื่อนทำนองอย่างซ้ำๆ ด้วยลีลาทำนองที่มีการซ้ำเสียงเป็นกลุ่มทำนอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงเข้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

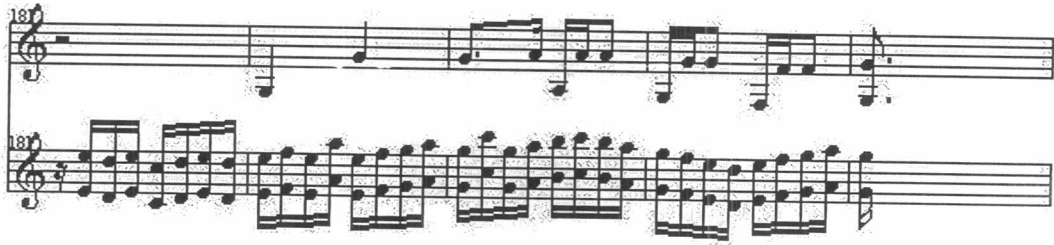
การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลุ่มเสียงหลักของบันไดเสียงที่ทำนองหลักดำเนินอยู่ สำนวนตอบ กลอนระนาดมีความกลมกลืนกับทำนองหลัก ทั้งเสียงลูกตกช่วงกลางและช่วงท้ายสำนวน

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองของระนาดเอกระหว่างเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามกับเสียงเริ่มต้นสำนวนตอบห่างกันสี่เสียง สำนวนถามเริ่มสำนวนด้วยทำนองที่เคลื่อนขึ้นและจบในช่วงเสียงกลางผืนระนาด สำนวนตอบเริ่มสำนวนในกลุ่มเสียงของกลุ่มท้ายสำนวนตอบและดำเนินจบในทางเสียงต่ำ

ศูนย์วิจัยศิลปวิทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงซำท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามเหมือนกับสำนวนถาม เพลงซำท่อนที่สอง บรรทัดที่เจ็ด ส่วนในสำนวนตอบ คล้ายกับสำนวนตอบ เพลงซำท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบสี่ แต่ตอนท้ายตอบแต่งสำนวนด้วยการใช้เสียงเรียงขึ้นและลง เป็นกลอนที่มีลีลาดำเนินขึ้นและจบสำนวนเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามมีลีลาทำนองที่ค่อยๆ ดำเนินขึ้น ส่วนสำนวนตอบมีลีลาทำนองที่ดำเนินต่อจากสำนวนถาม ลงจบในเสียงเดียวกับกลอนในสำนวนถามและเสียงลูกตกท้ายทำนองหลัก

เพลงซำท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๖

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามมีลีลาคล้ายกับสำนวนถาม เพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบห้า แต่ตบแต่งตอนต้นสำนวนด้วยการใช้เสียงเรียงส่วตอนท้ายดำเนินเหมือนกัน ส่วนในสำนวนตอบเหมือนกับสำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบสี่

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามมีลีลาทำนองที่ค่อยๆ ดำเนินขึ้นด้วยการใช้เสียงเรียง ส่วนสำนวนตอบมีลีลาทำนองที่ดำเนินต่อจากสำนวนถาม ลงจบในเสียงเดียวกับกลอนในสำนวนถามและเสียงลูกตกท้ายทำนองหลัก

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๗

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก ประโยคนี้เป็นทำนองโอดพันกับทำนองเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่เจ็ด ที่มีระดับเสียงต่ำลงห่างเป็นคู่สี่

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๘

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้ เป็นการผูกกลอนด้วยกลอนไต่ลวดที่ใช้เสียงเกือบครบทุกเสียงตามขอบเขตเสียงของระนาดเอก โดยในสำนวนถามลีลาสำนวนใช้การเรียงเสียงขึ้น – ลง การดำเนินข้ามเสียงตามบันไดเสียงเคลื่อนหาลูกทวนกับเสียงเรียงติดกันเคลื่อนสู่ลูกยอด ส่วนในสำนวนตอบลีลาสำนวนยังคงเน้นการใช้เสียงเรียงขึ้นและลง มีช่วงกว้างเจ็ดเสียง เสียงจบท้ายสำนวนเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนทั้งสองมีความสัมพันธ์ในเรื่องรูปแบบกลอนที่ดำเนินโดยเน้นการใช้เสียงเรียงขึ้น – ลงเป็นสำคัญ

เพลงซ้ำท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๙

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนได้ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก – ระหว่างทำนองหลัก

ทำนองหลักเป็นทำนองเต่า การดำเนินทำนองของสำนวนถามเหมือนกับสำนวนถามเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบเก้า ส่วนในสำนวนตอบ แบ่งการดำเนินทำนองของระนาดเอกออกเป็นสองช่วง ในแต่ละช่วงมีลีลาสำนวนคล้ายกัน ต่างกันตรงช่วงท้ายของแต่ละสำนวน โดยช่วงแรกทำสำนวนเคลื่อนที่ลงทางเสียงต่ำ ส่วนช่วงที่สองทำสำนวนเคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง เสียงลูกตกท้ายของแต่ละสำนวนยังคงจบลงในเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม ช่วงท้ายของสำนวนถามมีลีลาที่ดำเนินลง ส่วนช่วงต้นสำนวนตอบมีลีลาที่ดำเนินลงตามลีลาช่วงท้ายของสำนวนถามและกลับขึ้นมาลงจบสำนวนในเสียงเดียวกับทำนองหลัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

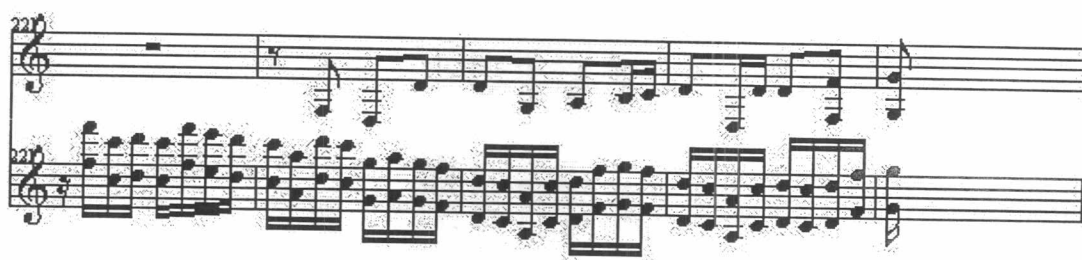
ประโยคนี้ มีการใช้รูปแบบกลอนที่ดำเนินผ่านมาแล้วตามความเหมาะสมกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก โดยในสำนวนถามเป็นทำนองโอดพันที่ห่างกันเป็นคู่สี่กับการดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนถามของเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบห้า ส่วนสำนวนตอบ เป็นทำนองโอดพันที่ห่างกันเป็นคู่สี่กับการดำเนินทำนองของระนาดเอกในสำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบ

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงซ้ำไปมา เคลื่อนที่แบบซ้ำๆ ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงเรียงขึ้น – ลง เคลื่อนที่เร็วกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนได้ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม ช่วงแรกดำเนินทำนองเป็นลูกเท่าตามเสียงท้ายของสำนวนตอบ ทำนองหลักเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่ยี่สิบสอง ต่อด้วยทำนองที่มีลีลาสำนวนสอดคล้องกับ ทำนองหลักในเรื่องเสียงสำนวน ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินกลอนเหมือนกับกลอนในสำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่ยี่สิบเอ็ด

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายของสำนวนถาม สำนวนถาม เริ่มในดำเนินกลอนที่กลุ่มเสียงทางสูงดำเนินกลอนที่ใช้การข้ามเสียงตามบันไดเสียงที่เคลื่อนสู่ เสียงทางล่าง สำนวนตอบดำเนินกลอนต่อด้วยกลอนที่มีทำนองวนไป - มา

เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๔

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่ยี่สิบสอง

เพลงเข้าท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

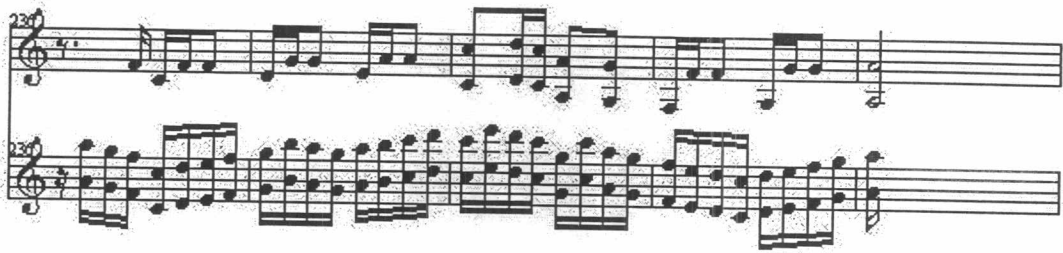
ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามทำนองหลักดำเนินด้วยสำนวนที่มีลีลาใช้เสียงห่างๆ ตามจังหวะตกช่วงท้ายในแต่ละห้องเพลง การดำเนินทำนองของระนาดเป็นแบบกลอนลูกเท่า โดยเริ่มจากเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกเพลงเข้าท่อนที่สาม บรรทัดที่ยี่สิบสี่ เสียงลูกตกของสำนวนกลอนระนาดกับเสียงลูกตกของทำนองหลักลงจบเป็นเสียงกัน ส่วนในสำนวนตอบเน้นการใช้เสียงเรียงขึ้น – ลง และตอนท้ายสำนวนดำเนินกลอนกลับขึ้นให้จบสำนวนในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก จากเสียงลูกตกของทำนองท้ายสำนวนถามและสำนวนตอบที่จบลงเป็นเสียงเดียว ทำนองประโยคนี้อาจจะเป็นทำนองเท่าที่ตบแต่งสำนวนและเป็นประโยคขึ้นต้นของเพลงเข้าท่อนที่สี่

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองดำเนินกลอนอยู่ทางเสียงสูง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงท้ายของสำนวนถาม

เพลงซ้ำตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๒

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงซ้ำตอนที่หนึ่ง บรรทัดที่สี่

เพลงซ้ำตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

จำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – จำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

จำนวนถามเหมือนกับจำนวนถาม เพลงซ้ำตอนที่สี่บรรทัดที่หนึ่ง ส่วนทำนองหลัก เป็นทำนองที่เปลี่ยนตอนท้ายของจำนวนใช้เสียงเรียงลง การดำเนินกลอนของระนาดเอกใน จำนวนตอบ จึงดำเนินด้วยการเรียงเสียงขึ้น – ลง เช่นเดียวกัน เพื่อให้เสียงลูกตกท้ายจำนวนเป็น เสียงเดียวกับทำนองหลักที่มีลีลาจำนวนต่างกับจำนวนตอบของเพลงซ้ำตอนที่สี่ บรรทัดที่หนึ่ง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินอยู่ทางเสียงสูง ตอนท้ายสำนวนตอบดำเนินลงสู่ทางเสียงต่ำ ด้วยกลอนที่ดำเนินในบันไดเสียงเดียวกัน เสียงเริ่มของสำนวนถามกับเสียงท้ายของสำนวนตอบเป็นเสียงเดียวกัน

เพลงเข้าท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยการเรียงเสียงและข้ามเสียงที่มีบันไดเสียงและลีลาสำนวนสัมพันธ์กับทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบดำเนินทำนองในบันไดเสียงของทำนองหลัก เสียงลูกตกทั้งสำนวนถามและสำนวนตอบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามเริ่มกลอนจากเสียงทางสูงดำเนินลงและกลับตัวขึ้น สำนวนตอบเริ่มกลอนต่อจากเสียงท้ายสำนวนถาม ดำเนินกลอนด้วยเสียงที่เป็นคู่ ใช้เสียงที่สองของแต่ละช่วงซ้ำขึ้นเป็นเสียงแรกของช่วงถัดมา

เพลงซ้ำตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๕

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงซ้ำตอนที่สี่ บรรทัดที่หนึ่ง

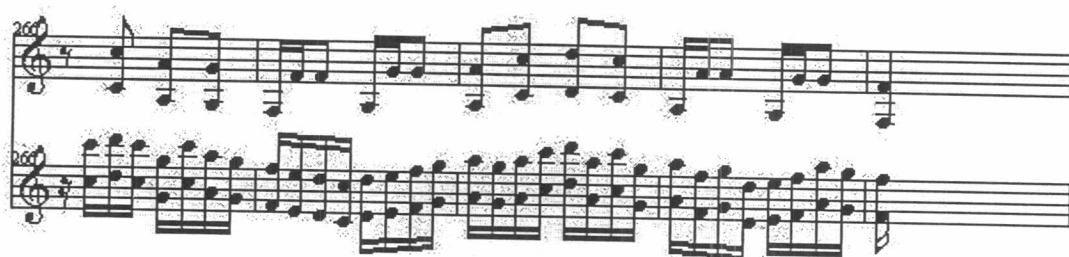
เพลงซ้ำตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๖

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักเหมือนกับเพลงซ้ำตอนที่สี่ บรรทัดที่สอง

เพลงซ้ำตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๗

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักเหมือนกับเพลงซ้ำตอนที่สี่ บรรทัดที่สาม

เพลงช้าท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๘

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สี่ บรรทัดที่สี่

เพลงช้าท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๙

ประเภทกลอน

จำนวนถาพดำเนินแบบกลอนได้ไม้ จำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

จำนวนถาพลงเสียงเดียวกัน – จำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

กลอนระนาดของจำนวนถาพ เริ่มด้วยที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกทำย จำนวนตอบของการดำเนินทำนองระนาดเอก ในเพลงช้าท่อนที่สี่ บรรทัดที่เก้า แต่เนื่องด้วยเสียงลูกตกจำนวนตอบของทำนองหลักเพลงช้าท่อนที่สี่ บรรทัดที่แปดกับเสียงเริ่มจำนวนถาพของทำนองหลักในบรรทัดนี้เป็นเสียงเดียว การดำเนินทำนองของระนาดเอก ไม่นิยมเริ่มกลอนด้วยเสียงลูกตกทำยจำนวนที่ดำเนินผ่านมาแล้ว กลอนระนาดในบรรทัดนี้มีลีลาที่ดำเนินด้วยเสียงที่ปรากฏในบันไดเสียงของทำนองหลัก เน้นการเรียงเสียงที่มีความสัมพันธ์ในกลอน เสียงลูกตกกลางจำนวนถาพระหว่างกลอนระนาดกับทำนองหลักลงจบห่างกันเป็นคู่สอง แต่เสียงทำยของจำนวนถาพยังคงดำเนินให้จบเป็นเสียงเดียวกัน ส่วนในจำนวนตอบเหมือนกับจำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่สาม บรรทัดที่ยี่สิบเอ็ด

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถาม เริ่มด้วยเสียงที่เรียงติดกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบ เพลงซ้ำท่อนที่สี่ บรรทัดที่แปด

เพลงซ้ำท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๐

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองกลอนระนาดบรรทัดนี้ใช้เสียงเรียงขึ้นลงด้วยเสียงในหนึ่งช่วงเสียง โดยให้เสียงในอันดับที่ห้าของบันไดเสียงตามทำนองหลักเป็นขอบช่วงเสียง กลอนระนาดมีลีลาสำนวนเคลื่อนที่ขึ้นลงตามลีลาสำนวนและเสียงลูกตกของทำนองหลัก สำนวนตอบ ตอนท้ายสำนวนดำเนินทำนองด้วยกลอนระหว่างกลอนได้ไม้ในช่วงแรก ต่อด้วยกลอนลูกไซ เพื่อให้กลอนระนาดดำเนินกลอนอยู่ในกลุ่มเสียงตอนท้ายตามสำนวนของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม และใช้กลอนรูปแบบเดียวกันดำเนินต่อ แต่ส่วนท้ายของสำนวนตอบเปลี่ยนรูปแบบกลอนเพื่อให้สอดคล้องกับเสียงของทำนองหลัก

เพลงช้าตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๑

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักเหมือนกับเพลงช้าตอนที่สี่ บรรทัดที่เก้า

เพลงช้าตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๒

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักเหมือนกับเพลงช้าตอนที่สี่ บรรทัดที่สิบ

เพลงช้าตอนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนม้วนตะเข็บ

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ค่อยๆ เคลื่อนไปทางเสียงสูง ทำนองหลักในบรรทัดนี้มีลีลาสำนวนเหมือนกับสำนวนถาม เพลงซ้ำท่อนที่สาม บรรทัดที่สิบห้า ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนที่มีรูปแบบเดียวกัน แต่เปลี่ยนเสียงเริ่มให้สูงขึ้นเป็นกลุ่มทำนองเสียงลูกตก เป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองดำเนินกลอนระนาบรูปแบบต่างกัน ลีลาของสำนวนถามจะเคลื่อนทำนองที่มีช่วงกว้างห้าเสียง – ซ้ำกว่าสำนวนตอบที่เคลื่อนทำนองในช่วงกว้างหกเสียง

เพลงซ้ำท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนได้ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาบ

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามดำเนินทำนองเริ่มด้วยกลอนที่มีเสียงสัมพันธ์ในกลอน โดยใช้กลุ่มเสียงเดียวกัน แต่เปลี่ยนทิศทางของการดำเนินทำนองให้ดำเนินลงและดำเนินขึ้นตามลำดับต่อด้วยทำนองที่เน้นการเรียงเสียง ส่วนในสำนวนตอบเน้นการเรียงเสียงเช่นเดียวกับสำนวนถาม เสียงลูกตกทำนองทั้งสองจบในเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกทำยสำนวนถาม สำนวนถามมีลีลาที่ดำเนินลง – ขึ้น ส่วนสำนวนตอบดำเนินลงจากเสียงทำยสำนวนถามด้วยกลอนที่เรียงเสียงเป็นสำคัญ

เพลงช้าท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๕

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สี่ บรรทัดที่สิบสาม

เพลงช้าท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๖

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักเหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สี่บรรทัดที่สิบสี่

เพลงซำท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๗

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีความสัมพันธ์ทั้งเสียงลูกตกกลางหรือท้ายสำนวนและทิศทางเคลื่อนที่กับทำนองหลัก ส่วนในทำนองหลักนี้ สำนวนตอบ เป็นทำนองที่ปรากฏในเพลงซำท่อนที่สองแล้ว การดำเนินกลอน มีการปรับเปลี่ยนท้ายสำนวนตอบให้มีความแตกต่างกับกลอนที่ผ่านมาด้วยการใช้กลอนที่ดำเนินอย่างจำกัดขอบเขตเสียงให้อยู่เพียงในกลุ่มระดับเสียงช่วงกลาง แต่มีความสัมพันธ์กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายสำนวนถาม และมีลีลาสำนวนที่สัมพันธ์กับสำนวนถาม เพราะสำนวนถามดำเนินด้วยการเรียงเสียงที่มีขอบเขตกว้างเก้าเสียง ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีช่วงเสียงแคบห้าเสียง

เพลงซำท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๘

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก เหมือนกับเพลงช้าท่อนที่สอง บรรทัดที่สิบ

เพลงช้าท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนสองกลุ่ม และอยู่ในบันไดเสียงต่างกัน กลุ่มแรกจะดำเนินทำนองด้วยเสียงเรียงตามบันไดเสียงทางในสี่เสียง กลุ่มสองจะดำเนินทำนองด้วยการเรียงเสียง โดยจะมีเสียงที่อยู่นอกบันไดเสียงทางนอกรวมอยู่ด้วย ทำให้สำนวนถามของบรรทัดนี้ที่แบ่งได้สองสำนวนดำเนินคนละบันไดเสียง กลอนที่ดำเนินนี้คล้ายกับรูปแบบกลอนของเพลงช้าท่อนที่สี่ บรรทัดที่สิบสี่ ส่วนในสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่สัมพันธ์กับทำนองหลัก โดยเพิ่มพยางค์เสียงให้มากขึ้นและเคลื่อนที่ในทิศทางเดียวกันกับทำนองหลัก เสียงลูกตกของแต่ละสำนวนลงจบในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถาม ลีลาสำนวนของสำนวนตอบคงรักษาลักษณะของสำนวนถามที่เน้นการเรียงเสียงขึ้น – ลงตามสำนวนของทำนองหลัก

เพลงช้าท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เน้นการเรียงเสียงขึ้นลงและเคลื่อนที่ไปทางเสียงสูงตามเสียงลูกตกของทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินกลอนด้วยการเพิ่มพยางค์เสียงให้มากกว่า และเคลื่อนที่ไปทางเสียงสูงเช่นเดียวกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

รูปแบบกลอนของสำนวนถามกับสำนวนตอบดำเนินไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยเริ่มจากสำนวนกลอนที่ดำเนินลง - ขึ้นสลับไปมา

เพลงซำท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้ การดำเนินทำนองของระนาดเอกมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก ทั้งเสียงลูกตกทำยสำนวนและทิศทางการเคลื่อนที่ของสำนวน ช่วงกลางประโยคเน้นการเรียงเสียง ส่วนตอนต้นและท้ายประโยคเน้นการข้ามเสียง

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินกลอนช่วงตอนต้นสำนวนถามกับตอนท้ายสำนวนตอบดำเนินกลอนแบบใช้การข้ามเสียงตามบันไดเสียง ส่วนตอนท้ายสำนวนถามกับตอนต้นสำนวนตอบดำเนินกลอนแบบเรียงเสียง

เพลงซำท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนโต้ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้การดำเนินทำนองระนาดเอก มีลีลาสำนวนคล้ายกับกลอนในเพลงช้า ท่อนที่สี่ บรรทัดที่สิบเจ็ด ต่างกันที่สำนวนตอบ ตบแต่งทำนองกลอนระนาดเอกให้เริ่มทำนองด้วย กลอนที่สัมพันธ์กันเป็นคู่สำนวน และในตอนท้ายเน้นการเรียงเสียงและจบลงเสียงเดียวกับ เสียงลูกตกของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถามและดำเนิน กลอนด้วยสำนวนที่มีกลุ่มเสียงช่วงท้ายของสำนวนถามมาดำเนินเป็นช่วงต้นของสำนวนตอบ

เพลงช้าท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยลีลาสำนวนของลูกเต๋า ตามเสียงเต๋าของ ทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ คล้ายกับการดำเนินทำนองของสำนวนตอบ เพลงช้าท่อนที่ห้า บรรทัดที่สี่ ต่างกันตรงช่วงท้ายสำนวนมีการตบแต่ง เพื่อวัตถุประสงค์ในการถอนแนวสู่การขึ้น

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยเสียงลูกตกตามกระสวนจังหวะของทำนองหลัก บรรเลงด้วยวิธีการกรอเสียงเดียวกับทำนองหลักต่างกับทำนองหลักที่มีเสียงสามพยางค์ ส่วนในสำนวนตอบยังคงดำเนินตามกระสวนจังหวะของทำนองหลัก แต่เพิ่มเสียงให้มีพยางค์มากกว่าทำนองหลัก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการดำเนินทำนองระนาดเอก เสียงลูกตกท้ายสำนวนทั้งสองจบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

เป็นสำนวนกลอนที่ดำเนินตามทำนองหลักเป็นสำคัญ

วิทยาลัยการศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองประโยคนี้อีลีสำนวนกลอนมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก ถึงแม้ว่าทำนองหลักจะจบในจังหวะยก แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกยังคงจบลงตามจังหวะ การดำเนินทำนองของสำนวนถามนี้ใช้เสียงตามบันไดเสียงของทำนองหลัก เพียงแต่เพิ่มพยางค์เสียงให้มากกว่า เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและสำนวนตอบจบลงเสียงเดียวกับทำนองหลัก ทิศทางการเคลื่อนที่สอดคล้องกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

ตอนต้นของสำนวนตอบเป็นทำนองที่มีอัตราส่วนลดครึ่งหนึ่งของสำนวนถาม และมีทิศทางการเคลื่อนที่ของสำนวนเหมือนกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ประโยคนี้ ในสำนวนถามดำเนินทำนองที่มีลีลาเน้นการเรียงเสียง ทำนองหลักจบในจังหวะยกเช่นเดียวกับเพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกคงดำเนินจบตามจังหวะปกติ ส่วนในสำนวนตอบ ทำนองหลักเหมือนกับสำนวนตอบเพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม แต่การดำเนินทำนองมีการตกแต่งให้ต่างกันเล็กน้อยด้วยการดำเนินกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงห้าเสียง เสียงลูกตกทำยสำนวนทั้งสองลงจบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

เริ่มสำนวนทั้งสองด้วยสำนวนที่คล้ายกันและอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกัน ทิศทางการเคลื่อนของทำนองมีลักษณะที่สลับขึ้น – ลง เหมือนกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองจากเสียงจบท้ายสำนวนถาม

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม ทำนองหลักมีสำนวนที่จบก่อนจังหวะตก แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกยังคงดำเนินด้วยทำนองสำนวนที่จบในจังหวะตก ส่วนในสำนวนตอบ เน้นการเรียงเสียงขึ้น – ลง มีลีลาที่วนเสียงขึ้นลงไปมา เสียงลูกตกทำสำนวนจบในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองดำเนินกลอนแบบเดียวกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงท้ายของสำนวนถาม ทิศทางของสำนวนกลอนมีความสอดคล้องส่งสัมผัสสำนวนซึ่งกันและกัน

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถามคล้ายกับสำนวนตอบ เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม ต่างที่กลอนในสำนวนนี้ปรับแต่งให้มีลีลาสำนวนที่ดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง ในสำนวนตอบ เหมือนกับสำนวนถาม เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองดำเนินกลอนด้วยรูปแบบเดียวกัน การเคลื่อนที่เป็นอย่างซ้ำๆ ค่อยดำเนินขึ้น - ลงตามลีลาสำนวนของท่านองหลัก

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

สำนวนถาม ดำเนินกลอนเหมือนกับสำนวนตอบ เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่ห้า ส่วนในสำนวนตอบ เหมือนกับสำนวนถาม เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สี่

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินกลอนจากเสียงทางสูง ค่อยๆ เคลื่อนกลุ่มเสียงลงสู่ทางเสียงต่ำ สำนวนตอบดำเนินต่อด้วยสำนวนที่เคลื่อนที่กลุ่มเสียงขึ้น - ลง

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองในสำนวนถาม คล้ายกับสำนวนตอบ เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม ต่างที่ช่วงกลางของสำนวนถามบรรทัดนี้ ใช้การเรียงเสียงและข้ามเสียงดำเนินต่อกัน ส่วนในสำนวนตอบ คล้ายกับสำนวนถาม เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่ห้า ต่างที่ใช้เสียงที่เรียงและข้ามห่างกันเป็นคู่สี่

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองดำเนินกลอนด้วยรูปแบบเดียวกัน การเคลื่อนที่เป็นอย่างซ้ำๆ ค่อยดำเนินขึ้น - ลงตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองในสำนวนถาม เหมือนกับสำนวนถาม เพลงสองไม้ท่อนที่สอง บรรทัดที่สาม ส่วนในสำนวนตอบ เหมือนกับประโยค เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่หก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินกลอนจากเสียงทางสูง ค่อยๆ เคลื่อนกลุ่มเสียงลงสู่ทางเสียงต่ำ สำนวนตอบดำเนินต่อด้วยสำนวนที่เคลื่อนที่กลุ่มเสียงขึ้น – ลง

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลอดตาข่าย

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงต่างเสียงกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีการเคลื่อนของกลุ่มทำนองเลื่อนกลุ่มเสียงขึ้นเป็นลำดับ การดำเนินทำนองของสำนวนนี้ไม่สัมพันธ์กับบันไดเสียงของทำนองหลัก เสียงลูกตกทำสำนวนลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยสำนวนข้ามเสียงขึ้น – ลง ดำเนินเป็นกลุ่มที่เสียงเรียงกัน เสียงลูกตกทำสำนวนลงเสียงต่างห่างเป็นคู่สองกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินจากเสียงทางต่ำเคลื่อนสู่เสียงทางสูง สำนวนตอบดำเนินกลอนต่อจากเสียงท้ายสำนวนถาม และจบสำนวนด้วยกลอนฝากกับบรรทัดสำนวนถามของบรรทัดต่อไป

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนฝากที่คงรักษาเสียงลูกตกท้ายและการเคลื่อนที่ที่สอดคล้องกับลีลาสำนวนของทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ทำนองหลักหยุดรอจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอก มีสำนวนที่ดำเนินตามจังหวะที่สม่ำเสมอและใช้กลอนที่เน้นการใช้เสียงเรียง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินต่อจากสำนวนตอบบรรทัดที่ผ่านมา และดำเนินอยู่ – จบสำนวนในกลุ่มเสียงทางเสียงสูง สำนวนตอบเริ่มดำเนินด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงท้ายสำนวนถาม ด้วยกลุ่มเสียงที่ถัดจากกลุ่มเสียงที่สำนวนถามดำเนินอยู่

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

จำนวนถาพและจำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

จำนวนถาพลงเสียงเดียวกัน – จำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในจำนวนถาพ เหมือนกับจำนวนถาพ เพลงสองไม้ท่อนที่สาม บรรทัดที่หนึ่ง ส่วนในจำนวนตอบ เริ่มด้วยเสียงที่เรียงชิดกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนตอบ เพลงสองไม้ท่อนที่สาม บรรทัดที่สอง มีลีลาจำนวนที่ดำเนินขึ้นลงด้วยการเรียง – ข้ามเสียง เสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกับเสียงท้ายของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

จำนวนถาพดำเนินจากเสียงทางต่ำและจบจำนวนกับเสียงในกลุ่มเสียงทางสูง จำนวนตอบดำเนินต่อจากเสียงสูงเคลื่อนลงสู่เสียงทางต่ำ

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

จำนวนถาพและจำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม เน้นการใช้เสียงเรียง เป็นช่วงกว้างเก้าเสียง โดยที่เสียงเริ่มและเสียงจบเป็นเสียงเดียวกันตามทำนองหลัก เสียงลูกตกของสำนวนเป็นแกนอยู่ตรงกลางของช่วงกว้างของการดำเนินทำนองที่เรียงเสียงขึ้น – ลง ทิศทางการเคลื่อนของกลุ่มทำนองจะดำเนินผ่านเสียงแกนดังกล่าว การดำเนินทำนองในบรรทัดนี้ เสียงลูกตกท้ายสำนวนลงเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนของทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ทำนองหลักที่เป็นทำนองบังคับทางดำเนินทำนองด้วยการเพิ่มพยางค์เสียงให้ครบตามรูปแบบของการดำเนินทำนองของระนาดเอกที่มากกว่าทำนอง

ความสัมพันธ์ภายใน

การดำเนินทำนองของสำนวนทั้งสอง มีภาพรวมที่ดำเนินด้วยการเรียงเสียงขึ้น – ลงจบสำนวนตามเสียงลูกตกของทำนองหลักในแต่ละประโยคเป็นเสียงแกนกลางให้ทำนองดำเนินขึ้น – ลงผ่านเสียงดังกล่าว

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๔ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม ดำเนินทำนองที่มีลีลาเคลื่อนลงและหักทำสำนวนให้เคลื่อนที่กลับขึ้นหากลุ่มเสียงทางเสียงสูง และลงเสียงลูกตกทำสำนวนเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ทำนองหลักเป็นทำนองบังคับทาง การดำเนินทำนองเป็นการเพิ่มพยางค์เสียงให้ครบตามรูปแบบของการดำเนินทำนองของระนาดเอกที่มากกว่าพยางค์ของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองมีลีลาสำนวนที่ดำเนินกลอนด้วยการจำกัดกลุ่มเสียง สำนวนมีช่วงกว้างหกเสียงเช่นเดียวกับสำนวนตอบ

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม ดำเนินทำนองที่เน้นการใช้การเรียงเสียง แต่ช่วงกลางของสำนวนถาม เสียงลูกตกของการดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักลงเสียงห่างกันเป็นคู่สอง แต่กลอนที่ดำเนินนี้ มีการเคลื่อนที่ด้วยสำนวนเรียงเสียงลงไปทางเสียงต่ำและมีเสียงลูกตกทำสำนวนเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ การดำเนินทำนองเริ่มจากเสียงลูกตกทำสำนวนถามที่อยู่ในกลุ่มเสียงทางเสียงต่ำ สำนวนเริ่มมีลีลาสำนวนคล้ายกับสำนวนตอนท้ายของสำนวนถาม ช่วงกลางสำนวนดำเนินกลอนต่อด้วยการซ้ำเสียงที่ดำเนินแล้วในช่วงท้ายของช่วงต้นสำนวนตอบ ซึ่งเป็นเสียงสองเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่ ตอนท้ายสำนวนตอบ ดำเนินทำนองขึ้นให้จบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลักทางเสียงสูง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนทั้งสองดำเนินกลอนในรูปแบบเดียวกันและเน้นการดำเนินกลอนด้วยการเรียงเสียง แต่สำนวนตอบดำเนินกลอนที่ข้ามเสียงด้วยกลุ่มเสียงสองเสียง แต่ละเสียงห่างกันเป็นคู่สี่ มีลีลาสำนวนที่ข้ามเสียงมากกว่าสำนวนถาม

เพลงสองไม้ท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม เริ่มการดำเนินทำนองที่เรียงติดกับเสียงลูกตกทำสำนวนตอบ เพลงสองไม้ท่อนที่ห้า บรรทัดที่หนึ่ง มีลีลาที่เรียงเสียงขึ้นและหักทำสำนวนไม่เรียงเสียงขึ้นไปทางเสียงสูง เพื่อให้สัมพันธ์กับทำนองหลักที่เป็นทำนองสั้นๆ และจบในจังหวะยก ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยเสียงโน้มนัดเสียงของทำนองหลัก เสียงลูกตกและการเคลื่อนที่มีความสอดคล้องกับทำนองหลัก หากเป็นการบรรเลงเดี่ยวทั้งสองจะตัดพยางค์เสียงให้มีพยางค์ห่าง เพื่อเอื้อต่อวัตถุประสงค์ของการถอนและส่งแนวต่อไปยังทำนองเพลงเร็วท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่หนึ่ง ต่อไป

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินอยู่ด้วยกลุ่มเสียงทางต่ำ สำนวนตอบดำเนินกลอนต่อด้วยสำนวนกลอนแบบที่ดำเนินขึ้นสู่เสียงทางสูง

เพลงเร็วท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนสี่บับ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม ตอนเริ่มทำนองเพลง ดำเนินทำนองเป็นพยางค์ห่างๆ ตามทำนองหลัก ตอนท้ายของสำนวนดำเนินทำนองแบบเก็บเป็นพยางค์ถี่ๆ สามพยางค์ในเสียงลูกตกเดียวกับทำนองหลัก ส่วนในสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยเสียงจำนวนห้าเสียง แต่มีลีลาสำนวนที่วนไปมาและจบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลักที่มีการเคลื่อนขึ้นหาเสียงสูง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม ทิศทางของการเคลื่อนกลุ่มเสียงของสำนวนทั้งสองมีลักษณะเหมือนกัน สำนวนตอบจะเป็นทำนองที่มีสำนวนเช่นเดียวกับสำนวนถาม แต่จะมีทำนองยาวกว่า

เพลงเร็วท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถาม เน้นการใช้เสียงเรียงขึ้นลงวนไปมา ส่วนในสำนวนตอบ เหมือนกับสำนวนตอบ เพลงเร็วท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่หนึ่ง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม ช่วงต้นของสำนวนตอบมีลีลาสำนวนที่คล้ายกับช่วงท้ายของสำนวนถาม แต่เป็นกลอนที่มีการตกแต่งทำนองให้มีลีลาแตกต่างจากสำนวนกลอนที่ดำเนินผ่านมาแล้ว

เพลงเร็วท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๓

เพลงเร็วท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

จำนวนถาพดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ จำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

จำนวนถาพลงเสียงเดียวกัน - จำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักในประโยคนี้นี้เป็นการดำเนินทำนองที่ใช้กลอนที่สัมพันธ์กับทำนองหลัก บางช่วงเน้นการเรียงเสียงตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก การดำเนินของทำนองหลัก เสียงลูกตกจบสำนวนต่างกับช่วงจังหวะตกจังหวะเช่นเดียวกับเพลงเร็วท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม

ความสัมพันธ์ภายใน

จำนวนถาพดำเนินลง - ขึ้นทางเสียงสูงด้วยกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงที่มีลีลาจำนวนค่อยๆ เปลี่ยนกลุ่มเสียง ส่วนจำนวนตอบดำเนินกลอนด้วยเสียงที่เรียงเป็นช่วงกว้างแปดเสียง

เพลงเร็วท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๕

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนพัน สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักประโยคนี้ สำนวนเพลงคล้ายกับเพลงเร็วท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สี่ แต่นำทำนองหนึ่งห้องเพลงตอนท้ายของสำนวนตอบ เพลงเร็วท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่ห้า ในช่วงท้ายของการดำเนินทำนองของระนาดเอกทำในสำนวนตอบ เพลงเร็วท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม เป็นห้องเพลงแรกที่เริ่มทำนอง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินจากเสียงทางสูง

เพลงเร็วท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงต่างเสียงกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก ในช่วงเริ่มสำนวนถามดำเนินทำนองโดยเพิ่มเสียงให้มีพยางค์ถี่มากกว่าทำนองหลัก ต่อจากนั้นเน้นการใช้เสียงเรียงและ

ใช้กลอนที่ค่อย ๆ เคลื่อนขึ้นสูงตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกจะจบสำนวนหลังทำนองหลักหนึ่งห้องเพลง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินจบในเสียงทางต่ำ สำนวนตอบดำเนินต่อจากเสียงทางต่ำและจบสำนวนในเสียงลูกตกเสียงเดียวกันแต่อยู่ในเสียงทางต่ำ

เพลงเร็วท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามต่างเสียงกัน - สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก ในช่วงเริ่มสำนวนถามเป็นทำนองท้ายของสำนวนตอบ เพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่หนึ่ง และดำเนินต่อด้วยทำนองที่เหมือนกับสำนวนถาม เพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่หนึ่ง ส่วนในสำนวนตอบ เปลี่ยนสำนวนให้ดำเนินขึ้นหาเสียงลูกตกของทำนองหลัก ด้วยกลอนที่เน้นการข้ามเสียงเป็นคู่สี่ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกจะจบสำนวนหลังทำนองหลักหนึ่งห้องเพลง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินต่อจากเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบของเพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัด ที่หนึ่ง มีทิศทางการเคลื่อนกลุ่มทำนองขึ้นสู่ทางเสียงสูง

เพลงเร็วท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนโต้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก ในสำนวนถามเป็นทำนองโอดพันกับเพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สอง ส่วนในสำนวนตอบ การดำเนินทำนองคล้ายกับสำนวนตอบ เพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สาม แต่ตกแต่งด้วยกลอนที่เน้นการเรียงเสียง การดำเนินทำนองของระนาดเอกจะจบสำนวนหลังทำนองหลักหนึ่งห้องเพลง

ความสัมพันธ์ภายใน

ลีลาสำนวนของสำนวนทั้งสองมีรูปแบบเหมือนกัน คือจะดำเนินกลอนด้วยกลอนที่เรียง – ซ้ำมเสียง ค่อยๆ เคลื่อนกลุ่มทำนองขึ้นสู่เสียงทางสูง

เพลงเร็วท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงต่างเสียงกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก ในสำนวนถาม เป็นทำนองที่ต่อเนื่องจากทำนองสำนวนตอบ เพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สาม ที่เหมือนกับสำนวนถาม เพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สาม ส่วนในสำนวนตอบ เปลี่ยนทำนองด้วยการใช้เสียงที่เรียงขึ้นลง เสียงลูกตกเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินต่อจากเสียงลูกตกทำนองสำนวนตอบของเพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สาม มีทิศทางการเคลื่อนกลุ่มทำนองขึ้นสู่ทางเสียงสูง

ทำนองเพลงเร็วท่อนที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลัก หลังจากการบรรเลงเพลงเร็วท่อนที่สองจบลงเรียบร้อยแล้ว บรรเลงต่อด้วยทำนองทำนองเพลงเร็วท่อนที่สอง การดำเนินทำนองระนาดเอกดำเนินเหมือนกับประโยคเพลงช้าท่อนที่ห้า บรรทัดที่ห้า เป็นทำนองเท่าตามลีลาสำนวน

ของทำนองหลัก เสียงลูกตกทำยสำนวนจบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลักสำนวนตอบ เพลงเร็ว
ท่อนที่สอง บรรทัดที่ห้า ที่มีสำนวนเชื่อมต่อการถอนแนวบรรเลงให้ลงจบด้วยเพลงลาตามรูปแบบ
การบรรเลงเรื่อง

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินกลอนเท่าในเสียงลูกตกตามทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบ
ดำเนินต่อด้วยกลอนที่ใช้เสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกทำยสำนวนถาม และเป็นเสียงเดียวกับ
เสียงลูกตกทำยสำนวนถามด้วย

เพลงลาบรรทัดที่ ๑

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกโซ่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

การบรรเลงเพลงเรื่อง ไม่ว่าจะเป็เพลงเรื่องใดใดก็ตาม หลังจากบรรเลงจบ
ทำนองเพลงเรื่องนั้นๆ แล้วจะบรรเลงเพลงลาต่อทำยเสมอ ในสำนวนถามเริ่มสำนวนด้วยเสียง
เดียวกับทำนองหลัก และมีทิศทางการเคลื่อนของกลุ่มทำนองของระนาดเอกไปทางเสียงทางต่ำ
เช่นเดียวกับทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบ ดำเนินสำนวนขึ้นจากเสียงทางต่ำและลงจบในเสียง
เดียวกับเสียงทำยของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินกลอนเคลื่อนที่สู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบดำเนินต่อด้วย
กลอนที่ใช้เสียงห่างเป็นคู่หกกับเสียงลูกตกทำยสำนวนถาม

เพลงลาบรรทัดที่ ๒

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนม้วนตะเข็บ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนลูกไข่

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยสำนวนที่มีเสียงลูกตกสัมพันธ์กับบันไดเสียงของทำนองหลัก แต่กลุ่มทำนองของระนาดเอกดำเนินจากเสียงทางต่ำสู่เสียงทางสูง ส่วนทำนองหลักจะดำเนินจากเสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบมีทิศทางการดำเนินสำนวนขึ้นเช่นเดียวกับทำนองหลัก และเริ่มสำนวนด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามจากเสียงท้ายของสำนวนถาม และลงจบในเสียงเดียวกับเสียงท้ายของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามและสำนวนตอบมีทิศทางการดำเนินกลอนที่เคลื่อนที่สู่เสียงทางสูงเช่นเดียวกัน

เพลงลาบรรทัดที่ ๓

ประเภทกลอน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนไต่ลวด สำนวนตอบดำเนินแบบกลอน ม้วนตะเข็บ

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยสำนวนแบบกลอนไต่ลวดที่ใช้กลุ่มเสียงที่มีช่วงกว้างหกเสียงดำเนินสลับไปสลับมา เพื่อให้สอดคล้องกับเสียงของทำนองหลักที่มีลีลาสำนวนคล้ายกับทำนองเท่าที่ตกแต่ง เสียงลูกตกท้ายสำนวนสัมพันธ์กับเสียงท้ายของทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบมีทิศทางการดำเนินสำนวนลง และลงจบในเสียงเดียวกับเสียงท้ายของทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามมีลีลาที่ยืดเสียงอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกับทำนองหลัก โดยดำเนินทำนองไป – มา ส่วนสำนวนตอบเริ่มสำนวนด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และมี ทิศทางการดำเนินกลอนที่เคลื่อนที่สู่เสียงทางต่ำ

เพลงลาบรรทัดที่ ๔

ประเภทกลอน

สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินตามสำนวนของทำนองหลัก

เสียงลูกตกของกลอนระนาด

สำนวนถามลงเสียงเดียวกัน – สำนวนตอบลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

ในสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยสำนวนที่มีบันไดเสียงและมีทิศทางที่ดำเนินขึ้นสู่เสียงทางสูงเช่นเดียวกับทำนองหลัก เสียงลูกตกท้ายสำนวนจบเป็นเสียงเดียวกับกับเสียงท้ายของทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบดำเนินสำนวนตามเสียงลูกตกท้ายจังหวะห้องเพลงของทำนองหลัก

เป็นสำคัญ สำนวนที่ดำเนินนี้เชื่อต่อการทอดแนวเพื่อลงจบการบรรเลงเพลงเรื่องสี่ภาษาทาง
ครูสอน วงฆ้อง ได้อย่างเหมาะสมและชัดเจน

ความสัมพันธ์ภายใน

สำนวนถามดำเนินด้วยสำนวนที่ลดพยางค์เสียงในตอนท้ายสำนวนเพื่อให้เหมาะ
สมและเชื่อต่อการทอดแนวเพลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่เจ็ดกับเสียงท้ายของ
สำนวนถาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานของระนาดเอกเพลงเรื่องสี่ภาษา
กรณีศึกษาทางครูสอน วงฆ้อง**

จากการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานของระนาดเอกเพลงเรื่องสี่ภาษา กรณีศึกษาทำนองหลักทางครูสอน วงฆ้อง สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

การดำเนินงานของระนาดเอกในเพลงเรื่องสี่ภาษา ทางครูสอน วงฆ้องนี้ ประกอบด้วยทำนองของเพลงช้า เพลงสองไม้ เพลงเร็วและเพลงลา ซึ่งลักษณะการดำเนินงานของระนาดเอกกับทำนองหลักที่ปรากฏเป็นดังนี้

เพลงช้ามี ๕ ท่อน

ท่อนที่ ๑ ประกอบด้วย ๑๒ บรรทัด (๑๒ สำนวนถาม, ๑๒ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๓, ๔, ๕, ๗, ๘ และ ๑๑	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้

๒. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๑	กลอนสี่ปรับแต่งจาก ทำนองหลัก	กลอนสี่ปรับแต่งจาก ทำนองหลัก
๒ และ ๖	ดำเนินทำนองตาม ทำนองหลัก	กลอนโต้ไม้

๙	กลอนย้อนตะเข็บ	กลอนไต่ลวด
๑๐ และ ๑๒	ตามทำนองหลัก	กลอนลูกโซ่

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๔, ๖, ๘, ๙, ๑๐ และ ๑๒	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

๒. จำนวนถาม ลงจบเสียงต่างกับทำนองหลัก - จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับ
ทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๓	จบในเสียงที่ห่างเป็น คู่สองกับทำนองหลัก	ลงจบเสียงเดียวกัน
๕	จบในเสียงที่ห่างเป็น คู่สองกับทำนองหลัก	ลงจบเสียงเดียวกัน
๗	จบในเสียงที่ห่างเป็น คู่สองกับทำนองหลัก	ลงจบเสียงเดียวกัน
๑๑	จบในเสียงที่ห่างเป็น คู่สี่กับทำนองหลัก	ลงจบเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	การดำเนินทำนองระนาดเอกในบรรทัดนี้เป็นการขึ้นเพลง การดำเนินทำนองใช้สำนวนของทำนองหลักทั้งหมด ต่างกับทำนองหลักตรงลีลาสำนวนของระนาดเอกจะดำเนินเป็นพยางค์ที่มากกว่าเสียงลูกตกของทำนองหลัก ลักษณะนี้เรียกว่าการดำเนินทำนองระนาดเอกด้วยกลอนลับ รวมกับการตีกรอบในเสียงเชื่อมของสำนวนเพลง
๒	สำนวนถาม ดำเนินทำนองตามทิศทางและเสียงลูกตกของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินทำนองเรียงเสียงขึ้นลง
๓	สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง จำนวนสองกลุ่มตามทำนองหลัก และเป็นทำนองโอดพันซึ่งกันและกัน สำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงออบน ต่างกับทำนองหลักที่ดำเนินอยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงออล่าง
๔	สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีเสียงลงจบท้ายสำนวนเป็นเสียงเดียวกัน ในบรรทัดนี้การดำเนินทำนองคล้ายกับสำนวนถาม บรรทัดที่สอง ต่างกันด้วยเสียงเริ่มของสำนวนที่ต่ำกว่าหนึ่งเสียง สำนวนตอบ ดำเนินเรียงเสียงขึ้นลงและจบเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนตามเสียงของทำนองหลัก แม้ว่าบางห้องเพลงจะลงจบต่างเสียงกัน
๕	ทำนองหลักในบรรทัดนี้ เหมือนกับทำนองในบรรทัดที่หนึ่ง แต่ในบรรทัดนี้เป็นช่วงระหว่างการบรรเลง สำนวนถาม ดำเนินทำนองเหมือนกับบรรทัดที่สาม สำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยเสียงในบันไดเสียงเดียวกัน และมีทิศทางเคลื่อนที่ไปทางเสียงสูง เช่นเดียวกับทำนองหลัก
๖	สำนวนถาม ดำเนินทำนองตามทิศทางและเสียงลูกตกของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินทำนองเรียงเสียงขึ้นลง
๗	สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงสองกลุ่มตามทำนองหลัก ทำนองสองกลุ่มเป็นทำนองโอดพันซึ่งกันและกัน สำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงออบน ต่างกับทำนองหลักที่ดำเนินด้วยกลุ่มบันไดเสียงเพียงออล่าง
๘	ในบรรทัดนี้การดำเนินทำนองคล้ายกับสำนวนถาม บรรทัดที่สอง ต่างกันด้วยเสียงเริ่มของสำนวนที่ต่ำกว่าหนึ่งเสียง สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่สัมพันธ์กับทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินเรียงเสียงขึ้นลง

๙	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่รวมตัวเป็นกลุ่มทำนองและเคลื่อนที่สูงเสียงทางสูงตามทิศทางของทำนองหลัก แต่กลอนระนาดเอกนี้ส่วนใหญ่นิยมบรรเลงกับทำนองหลักอีกสำนวนหนึ่ง ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงในกลุ่มบันไดเสียงเดียวกับทำนองหลักและมีทิศทางเคลื่อนที่ของกลุ่มสำนวนในลักษณะเดียวกันอีกด้วย
๑๐	สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ดำเนินตามทำนองหลักที่เป็นสำนวนบังคับทางสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีลีลาสำนวนสัมพันธ์กับทิศทางเคลื่อนที่ของกลุ่มเสียงตามทำนองหลัก
๑๑	สำนวนถาม การดำเนินทำนองไม่สัมพันธ์กับทำนองหลัก สำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่แบ่งได้สองกลุ่ม มีลีลาเคลื่อนที่ขึ้นลงด้วยการเรียงเสียง
๑๒	สำนวนถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ดำเนินตามทำนองหลักที่เป็นสำนวนบังคับทางสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีเสียงผูกต่อกันเป็นห่วงลูกโซ่และเคลื่อนที่ไปทางลูกยอดเช่นเดียวกับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	การดำเนินทำนองในบรรทัดนี้ ดำเนินด้วยกลอนระนาดเอกที่คล้ายกับทำนองหลัก เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามห่างเป็นคู่สองกับเสียงเริ่มของสำนวนตอบ
๒	สำนวนถาม ดำเนินทำนองจบทางเสียงสูงตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบ เริ่มดำเนินด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและมีทิศทางเคลื่อนที่สูงเสียงทางต่ำ
๓	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกัน โดยสำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำ และเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๔	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกัน สำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำและเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๕	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกันและมีทิศทางเคลื่อนที่ของกลุ่มสำนวนไปทางเสียงสูงเช่นเดียวกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวน

๖	สำนวนถาม ดำเนินทำนองจบทางเสียงสูงตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบ เริ่มดำเนินด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและมีทิศทางเคลื่อนที่สูงเสียงทางต่ำ
๗	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกัน สำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำ และเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๘	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกัน สำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำ และเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๙	สำนวนถามดำเนินด้วยเสียงที่รวมอยู่เป็นกลุ่ม ส่วนสำนวนตอบ ดำเนินด้วยเสียงเรียงขึ้นลงตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก และเริ่มสำนวนด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๐	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เป็นสำนวนบังคับทางตามทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๑	สำนวนถาม ดำเนินทำนองเคลื่อนกลุ่มทำนองจากเสียงทางต่ำไปทางเสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบ ดำเนินทำนองเคลื่อนกลุ่มทำนองจากเสียงทางสูงไปทางเสียงทางต่ำและเริ่มสำนวนตอบด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๒	สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่ห้ากับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม

เพลงซำท่อนที่ ๒

ประกอบด้วย ๑๐ บรรทัด (๑๐ สำนวนถาม, ๑๐ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๙	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ลวด
๑๐	กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ไม้

๒. จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินการทำองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนลูกโซ่	กลอนโต้ไม้
๒	กลอนโต้ไม้	กลอนย่อนตะเข็บ
๓	กลอนโต้ไม้	กลอนลูกโซ่
๔	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ไม้
๕	กลอนโต้ไม้	กลอนย่อนตะเข็บ
๖	กลอนโต้ไม้	ตามทำนองหลัก
๗	กลอนโต้ไม้	กลอนลูกโซ่
๘	กลอนโต้ไม้	ตามทำนองหลัก

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ และ ๑๐	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่สัมพันธ์กับทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองหลัก ถึงแม้ว่ากลอนนี้มักใช้กับทำนองหลักอีกรูปแบบหนึ่ง จำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอน ที่มีลีลาจำนวนดำเนินขึ้นลง

๒	จำนวนถาดดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง แบ่งได้เป็นทำนองสองกลุ่ม และต่างเป็นทำนองโอดพันซึ่งกันและกัน จำนวนตอบดำเนินทำนองขึ้นสู่เสียงทางสูงเพื่อลงจบในเสียงเดียวกับทำนองหลัก
๓	ทำนองหลักบรรทัดนี้เป็น "ทำนองเท่า" จำนวนถาดดำเนินทำนองด้วยกลอนที่สัมพันธ์กับทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก แต่ต่างกันหนึ่งเสียงคู่แปด
๔	จำนวนถาดดำเนินขึ้นลงและลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนดำเนินขึ้นลง
๕	จำนวนถาดดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง แบ่งได้เป็นทำนองสองกลุ่มและต่างเป็นทำนองโอดพันซึ่งกันและกัน จำนวนตอบดำเนินทำนองขึ้นสู่เสียงทางสูงเพื่อลงจบในเสียงเดียวกับทำนองหลักทางเสียงสูง
๖	จำนวนถาดดำเนินลงสู่เสียงทางต่ำตามทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินทำนองตามจำนวนบังคับทางของทำนองหลัก
๗	จำนวนถาดดำเนินทำนองด้วยกลุ่มจำนวนที่มีลีลาจำนวนเหมือนกันสองกลุ่ม แต่กลุ่มสองจะมีเสียงที่สูงกว่ากลุ่มแรก และเคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง จำนวนตอบมีความสัมพันธ์กับบันไดเสียงตามทำนองหลักที่เป็นจำนวนบังคับทาง
๘	จำนวนถาดดำเนินทำนองด้วยกลุ่มจำนวนที่มีลีลาจำนวนเหมือนกันสองกลุ่ม แต่กลุ่มสองจะมีเสียงที่สูงกว่ากลุ่มแรก และเคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง จำนวนตอบมีความสัมพันธ์กับบันไดเสียงตามทำนองหลักที่เป็นจำนวนบังคับทาง
๙	จำนวนถาดดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่ทิศทางเดียวกับทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง
๑๐	ทำนองบรรทัดนี้เป็นทำนองเท่า จำนวนถาดเริ่มด้วยกลอนที่เรียงเสียงลงสู่ทางเสียงต่ำและค่อยๆ เคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง ส่วนจำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่ไปมา

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	จำนวนถาดดำเนินทำนองเริ่มจากเสียงทางต่ำและจบทางเสียงสูง ส่วนจำนวนตอบเริ่มจากเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนถาดทางสูง

๒	สำนวนถามดำเนินทำนองจบเสียงเดียวกับทำนองหลักทางเสียงสูง สำนวนตอบจึงดำเนินต่อทางเสียงสูงและลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก ซึ่งเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๓	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง ส่วนสำนวนตอบด้วยกลอนที่ข้ามเสียงลงตามบันไดเสียง
๔	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงและจบทางเสียงสูง สำนวนตอบ เริ่มสำนวนด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามการดำเนินทำนองเป็นกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง
๕	สำนวนถามดำเนินทำนองจบเสียงเดียวกับทำนองหลักทางเสียงสูง สำนวนตอบจึงดำเนินต่อทางเสียงสูง ซึ่งเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๖	สำนวนถามดำเนินจากเสียงทางสูงและจบที่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงท้ายสำนวนถามและดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาสำนวนขึ้น - ลง
๗	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่ขึ้นสู่เสียงทางสูงอย่างช้าๆ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และเคลื่อนที่ไปมาในกลุ่มเสียง
๘	สำนวนถาม ดำเนินด้วยกลอนที่ค่อยๆ เคลื่อนที่ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และดำเนินด้วยกลอนที่เป็นสำนวนบังคับทางตามทำนองหลัก
๙	สำนวนถามเป็นกลอนที่พบในเพลงทั่วไป สำนวนตอบเป็นกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง พบในเพลงเดี่ยวบางเพลงเช่น เพลงเดี่ยวพญาโคก สามชั้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกลอนตอนท้ายของสำนวนถามที่เรียงเสียงขึ้นลงเช่นเดียวกัน
๑๐	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงและลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก สำนวนตอบเริ่มด้วยกลอนที่ข้ามเสียงและเป็นเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม

เพลงช้าท่อนที่ ๓

ประกอบด้วย ๒๔ บรรทัด (๒๔ สำนวนถาม, ๒๔ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๐	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๕	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๖	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๒๒	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๒๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้

๒. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๑	กลอนลูกไซ้	กลอนโต้ไม้
๒	กลอนลูกไซ้	กลอนโต้ไม้
๓	กลอนโต้ไม้	กลอนลูกไซ้
๕	กลอนลูกไซ้	กลอนม้วนตะเข็บ
๖	กลอนลูกไซ้	กลอนโต้ไม้
๗	กลอนลูกไซ้	กลอนม้วนตะเข็บ
๘	กลอนลูกไซ้	กลอนโต้ไม้
๙	กลอนลูกไซ้	กลอนโต้ไม้
๑๑	กลอนลูกไซ้	กลอนโต้ไม้

๑๒	กลอนฝากกับ กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ไม้
๑๓	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ไม้
๑๔	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ไม้
๑๗	กลอนลูกโซ่	กลอนม้วนตะเข็บ
๑๘	กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ลวด
๑๙	กลอนลูกโซ่	กลอนม้วนตะเข็บ
๒๐	กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ลวด
๒๑	กลอนไต่ไม้	กลอนลูกโซ่
๒๓	กลอนไต่ไม้	กลอนลูกโซ่

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓ และ ๒๔	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	ทำนองหลักบรรทัดนี้คล้ายกับทำนองเท่าที่ตกแต่ง จำนวนถาม เริ่มดำเนินจากเสียงทางต่ำ ด้วยกลอนที่ใช้เสียงเป็นกลุ่มสู่เสียงทางสูง จำนวนตอบดำเนินต่อสู่เสียงทางต่ำ

๒	ทำนองหลักบรรทัดนี้คล้ายกับทำนองเท่าที่ตกแต่่ง จำนวนถาาม เริ่มดำเนินจากเสียงทางต่ำ ด้วยกลอนที่ใช้เสียงเป็นกลุ่มสู่เสียงทางสูง จำนวนตอบดำเนินต่อสู่เสียงทางต่ำและขึ้น จำนวนตอบในบรรทัดนี้คล้ายกับจำนวนตอบ บรรทัดที่หนึ่ง
๓	จำนวนถาามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นและลงแต่จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่ข้ามเสียงและเคลื่อนกลุ่มเสียงขึ้นทางเสียงสูง
๔	จำนวนถาาม เริ่มดำเนินจากเสียงทางต่ำ ด้วยกลอนที่ใช้เสียงเป็นกลุ่มสู่เสียงทางสูง จำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่ไปมา
๕	จำนวนถาามเป็นกลอนเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินเคลื่อนที่สู่เสียงทางสูง
๖	จำนวนถาามดำเนินด้วยกลอนที่ข้ามเสียงตามบันไดเสียงของทำนองหลัก จำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก
๗	จำนวนถาามเป็นกลอนเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินเคลื่อนที่สู่เสียงทางสูง
๘	จำนวนถาามดำเนินด้วยกลอนที่ข้ามเสียงตามบันไดเสียงของทำนองหลัก จำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก
๙	จำนวนถาามดำเนินทำนองเป็นเท่าตามทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลุ่มเสียงที่เคลื่อนที่สู่เสียงทางสูงอย่างซ้ำๆ
๑๐	จำนวนถาาม ดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงสลับกันที่มีทิศทางการเคลื่อนที่สู่เสียงทางต่ำ จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงแต่มีช่วงกลุ่มเสียงที่กว้างกว่าจำนวนถาาม
๑๑	จำนวนถาามเริ่มด้วยกลอนเท่าที่ทำนองหลักดำเนินทำนองเป็นกลอนฝากมาจากบรรทัดที่สิบและต่อด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงสลับกัน จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียง
๑๒	ทำนองหลักบรรทัดนี้เหมือนกับทำนองหลักบรรทัดที่สิบ แต่การดำเนินทำนองระนาดเอกในจำนวนถาามมีการปรับแต่งจำนวนด้วยกลอนฝาก ส่วนจำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงแต่มีช่วงกลุ่มเสียงที่กว้างกว่าจำนวนถาาม
๑๓	ทำนองหลักบรรทัดนี้เป็นจำนวนโอดพันกับทำนองหลักบรรทัดที่หนึ่ง จำนวนถาามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียง จำนวนตอบมีลีลาจำนวนที่ซ้ำกันและเคลื่อนสู่เสียงทางสูง
๑๔	จำนวนถาามดำเนินด้วยกลุ่มเสียงในบันไดเสียงเดียวกับทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีความกลมกลืนกับทำนองหลัก

๑๕	จำนวนถามดำเนินการทำนองด้วยกลุ่มจำนวนที่มีลีลาจำนวนเหมือนกันสองกลุ่ม แต่กลุ่มสองจะมีเสียงที่สูงกว่ากลุ่มแรกและเคลื่อนที่สู่เสียงทางสูง จำนวนตอบดำเนินการด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง
๑๖	จำนวนถามดำเนินการทำนองด้วยกลุ่มจำนวนที่มีลีลาจำนวนเหมือนกันสองกลุ่ม แต่กลุ่มสองจะมีเสียงที่สูงกว่ากลุ่มแรกและเคลื่อนที่สู่เสียงทางสูงด้วยกลอนเรียงเสียง จำนวนตอบดำเนินการด้วยกลอนที่มีความกลมกลืนกับทำนองหลัก
๑๗	จำนวนถามเป็นกลอนเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินการเคลื่อนที่สู่เสียงทางสูง
๑๘	จำนวนถามและจำนวนตอบ ต่างดำเนินการด้วยกลอนเรียงเสียงลักษณะเดียวกัน
๑๙	จำนวนถามเป็นกลอนเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินการเคลื่อนที่สู่เสียงทางสูง
๒๐	จำนวนถามและจำนวนตอบ ต่างดำเนินการด้วยกลอนเรียงเสียงลักษณะเดียวกัน
๒๑	จำนวนถามเป็นกลอนเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบดำเนินการด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนคล้ายกัน แบ่งได้สองกลุ่ม กลุ่มแรกดำเนินการลงเสียงทางต่ำ กลุ่มสองดำเนินการขึ้นเสียงทางสูง
๒๒	จำนวนถามดำเนินการทำนองด้วยกลุ่มจำนวนที่มีลีลาจำนวนเหมือนกันสองกลุ่ม แต่กลุ่มสองจะมีเสียงที่สูงกว่ากลุ่มแรกและเคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง จำนวนตอบดำเนินการด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงแต่มีช่วงกลุ่มเสียงที่กว้าง
๒๓	จำนวนถาม ดำเนินการด้วยกลอนลูกเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลักและต่อด้วยกลอนที่มีเสียงสัมพันธ์กับทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินการด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนคล้ายกัน แบ่งได้สองกลุ่ม กลุ่มแรกดำเนินการลงเสียงทางต่ำ กลุ่มสองดำเนินการขึ้นเสียงทางสูง
๒๔	จำนวนถามดำเนินการทำนองด้วยกลุ่มจำนวนที่มีลีลาจำนวนเหมือนกันสองกลุ่ม แต่กลุ่มสองจะมีเสียงที่สูงกว่ากลุ่มแรกและเคลื่อนที่ขึ้นทางเสียงสูง จำนวนตอบดำเนินการด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงแต่มีช่วงกลุ่มเสียงที่กว้าง

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามเริ่มจากเสียงทางต่ำจบเสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และเคลื่อนที่จากเสียงทางสูงเพื่อจบเสียงทางต่ำ
๒	สำนวนถามเริ่มจากเสียงทางต่ำจบเสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และเคลื่อนที่จบในเสียงทางสูง
๓	สำนวนถาม ดำเนินจากเสียงทางสูงสู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม ที่มีทิศทางการเคลื่อนที่จากเสียงต่ำสู่เสียงทางสูง และลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลักแต่ห่างเป็นระยะคู่แปด
๔	สำนวนถามดำเนินลงจบในเสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และเคลื่อนที่จบสำนวนในเสียงทางสูง
๕	สำนวนถามดำเนินทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินต่อด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและยังคงลงจบทางเสียงสูง
๖	สำนวนถามดำเนินลงสู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและเคลื่อนที่ด้วยการเรียงเสียงขึ้นลง จบสำนวนทางเสียงทางสูง
๗	สำนวนถามดำเนินทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินต่อด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและยังคงลงจบทางเสียงสูง
๘	สำนวนถามดำเนินลงสู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและเคลื่อนที่ด้วยการเรียงเสียงขึ้นลง จบสำนวนทางเสียงทางสูง
๙	สำนวนถามดำเนินขึ้นลงอยู่ทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและดำเนินอยู่ทางเสียงสูงเช่นเดียวกับสำนวนถาม
๑๐	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียง ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม กลอนที่ใช้เสียงเรียงลักษณะเดียวกันและเรียงต่อกันกับกลอนตอนท้ายสำนวนถาม
๑๑	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนข้ามเสียง ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่ห้ากับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและข้ามเสียงตามเสียงลูกตกของทำนองหลัก

๑๒	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนฝากที่ใช้เสียงเรียงขึ้นลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม กลอนที่ใช้เสียงเรียงลักษณะเดียวกันและเรียงต่อกันกับกลอนตอนท้ายสำนวนถาม
๑๓	สำนวนถาม ดำเนินด้วยกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงที่กว้างเรียงเสียงขึ้นลงและลงจบเสียงเดียวกับลูกตกทำนองหลัก ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๔	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่กลุ่มเสียงและจบในช่วงกลางฝันระนาด สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและจบกลอนที่เสียงต่ำ
๑๕	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาสำนวนเคลื่อนที่อย่างช้าๆ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามเป็นกลอนเท่าที่เรียงเสียงขึ้นลงเช่นเดียวกับสำนวนถาม
๑๖	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาสำนวนเคลื่อนที่อย่างช้าๆ สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง ซึ่งเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๗	สำนวนถามดำเนินทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินต่อด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและยังคงลงจบทางเสียงสูง
๑๘	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดโดยใช้กลุ่มเสียงที่มีช่วงกว้างเรียงขึ้นลง สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดเช่นกันและเริ่มสำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๙	สำนวนถามดำเนินทางเสียงสูง ส่วนสำนวนตอบดำเนินต่อด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและยังคงลงจบทางเสียงสูง
๒๐	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดโดยใช้กลุ่มเสียงที่มีช่วงกว้างเรียงขึ้นลง สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดเช่นกันและเริ่มสำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๒๑	สำนวนถามดำเนินกลอนลงสู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบดำเนินกลอนขึ้นสู่เสียงทางสูงและเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๒๒	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่ใช้เสียงช้าๆ เคลื่อนที่กลุ่มเสียงอย่างช้าๆ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และมีลีลาสำนวนที่เรียงเสียงขึ้นลง เคลื่อนที่กลุ่มเสียงได้เร็วกว่าสำนวนถาม
๒๓	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่ข้ามเสียงตามบันไดเสียงของทำนองหลัก สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและมีลีลาสำนวนที่ข้ามลัดไปมา

๒๔	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่ใช้เสียงซ้ำๆ เคลื่อนที่กลุ่มเสียงอย่างซ้ำๆ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และมีลีลาสำนวนที่เรียงเสียงขึ้นลง เคลื่อนที่กลุ่มเสียงได้เร็วกว่าสำนวนถาม
----	---

เพลงซ้ำท่อนที่ ๔

ประกอบด้วย ๑๘ บรรทัด (๑๘ สำนวนถาม, ๑๘ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๑	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๒	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๓	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๕	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๖	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๗	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๘	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๙	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๐	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๑	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๒	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๓	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๑๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้

๒. จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินการทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๙	กลอนโต้ไม้	กลอนลูกโซ่
๑๑	กลอนโต้ไม้	กลอนลูกโซ่
๑๓	กลอนโต้ไม้	กลอนม้วนตะเข็บ
๑๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ลวด
๑๕	กลอนโต้ไม้	กลอนม้วนตะเข็บ
๑๖	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ลวด
๑๗	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ไม้

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองขนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗ และ ๑๘	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามดำเนินกลอนลูกเท่าตามเสียงลูกตกท้ายในแต่ละห้องเพลงของทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนสลับไปมา

๒	จำนวนถาถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีเสียงลงจบทำยจำนวนเป็นเสียงเดียวกัน ในบรรทัดนี้การดำเนินทำนองคล้ายกับจำนวนถาถาม บรรทัดที่สอง ต่างกันด้วยเสียงเริ่มของจำนวนที่ต่ำกว่าหนึ่งเสียง จำนวนตอบ ดำเนินเรียงเสียงขึ้นลง
๓	จำนวนถาถามดำเนินด้วยกลอนลูกเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาของทำนองหลัก
๔	จำนวนถาถามและจำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงและข้ามเสียงตามบันไดเสียงของทำนองหลัก
๕	จำนวนถาถามดำเนินกลอนลูกเท่าตามเสียงลูกตกทำยในแต่ละห้องเพลงของทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนสลับไปมา
๖	จำนวนถาถาม ดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีเสียงลงจบทำยจำนวนเป็นเสียงเดียวกัน ในบรรทัดนี้การดำเนินทำนองคล้ายกับจำนวนถาถาม บรรทัดที่สอง ต่างกันด้วยเสียงเริ่มของจำนวนที่ต่ำกว่าหนึ่งเสียง จำนวนตอบดำเนินเรียงเสียงขึ้นลง
๗	จำนวนถาถามดำเนินด้วยกลอนลูกเท่าตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาของทำนองหลัก
๘	จำนวนถาถามและจำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงและข้ามเสียงตามบันไดเสียงของทำนองหลัก
๙	เสียงลูกตกของจำนวนถาถามเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกทำยจำนวนตอบ บรรทัดที่แปด การดำเนินทำนองต้องปรับแต่งเสียงเพื่อมิให้ใช้เสียงเดิมซ้ำสองพยางค์ ด้วยการดำเนินกลอนที่เรียงเสียงและจบจำนวนในเสียงลูกตกทำยของทำนองหลัก ส่วนจำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนคล้ายกัน แบ่งได้สองกลุ่ม กลุ่มแรกดำเนินลงเสียงทางต่ำ กลุ่มสองดำเนินขึ้นเสียงทางสูง
๑๐	จำนวนถาถามและจำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก
๑๑	เสียงลูกตกทำยจำนวนถาถามเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกทำยจำนวนตอบ บรรทัดที่สิบ การดำเนินต้องปรับแต่งเสียงเพื่อมิให้ใช้เสียงเดิมซ้ำสองพยางค์ ด้วยการดำเนินกลอนเรียงเสียง ส่วนจำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาจำนวนคล้ายกัน แบ่งได้สองกลุ่ม กลุ่มแรกดำเนินลงเสียงทางต่ำ กลุ่มสองดำเนินขึ้นเสียงทางสูง
๑๒	จำนวนถาถามและจำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาจำนวนของทำนองหลัก
๑๓	จำนวนถาถามดำเนินด้วยกลอนเคลื่อนที่อย่างช้าๆ ตามลีลาของทำนองหลัก จำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนที่รวมเป็นกลุ่มเสียงและเคลื่อนตามลีลาของทำนองหลัก

๑๔	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่แบ่งเป็นสองกลุ่มตามสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง
๑๕	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนเคลื่อนที่อย่างช้าๆ ตามลีลาของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่รวมเป็นกลุ่มเสียงและเคลื่อนตามลีลาของทำนองหลัก
๑๖	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่แบ่งเป็นสองกลุ่มตามสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง
๑๗	สำนวนถามดำเนินกลอนที่จบสำนวนในตำแหน่งลูกตกกลางสำนวนและท้ายสำนวนเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลักและมีทิศทางเคลื่อนกลุ่มเสียงเช่นเดียวกับทำนองหลักด้วย สำนวนตอบดำเนินกลอนที่มีการปรับเปลี่ยนสำนวนด้วยกลอนที่ใช้เสียงจำกัดในกลุ่มเสียงช่วงกลาง เพื่อให้ต่างจากการดำเนินทำนองในเพลงซ้ำท่อนที่สอง บรรทัดที่เก้าที่มีลีลาสำนวนของทำนองหลักเหมือนกัน
๑๘	ทำนองบรรทัดนี้เป็นทำนองเท่า สำนวนถามเริ่มด้วยกลอนที่เรียงเสียงลงสู่ทางเสียงต่ำและค่อยๆ เคลื่อนที่ขึ้น ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่ไปมา

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถาม ดำเนินกลอนทางเสียงสูง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและดำเนินทางเสียงสูงเช่นเดียวกับสำนวนถาม
๒	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกัน สำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำ และเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๓	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินอยู่ในกลุ่มเสียงทางสูง แต่ตอนท้ายของสำนวนตอบเคลื่อนที่ลงสู่เสียงทางต่ำตามลีลาของทำนองหลัก
๔	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามด้วยกลอนที่รวมกลุ่มเสียงเป็นคู่ๆ
๕	สำนวนถาม ดำเนินกลอนทางเสียงสูง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและดำเนินทางเสียงสูงเช่นเดียวกับสำนวนถาม

๖	สำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินทำนองด้วยกลอนระนาดเอกประเภทเดียวกัน สำนวนถามดำเนินไปทางเสียงสูง สำนวนตอบดำเนินไปทางเสียงต่ำ และเริ่มด้วยเสียงที่ ห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๗	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินอยู่ในกลุ่มเสียงทางสูง แต่ตอนท้ายของสำนวนตอบ เคลื่อนที่ลงสู่เสียงทางต่ำตามลีลาของทำนองหลัก
๘	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับ เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามด้วยกลอนที่รวมกลุ่มเสียงเป็นคู่ๆ
๙	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่ต่างแบ่งสำนวนได้สองกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะ มีลีลาสำนวนที่สลับขึ้นสลับลงด้วยการปรับแต่งลีลาสำนวนบางช่วงที่มีความหลากหลาย สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๐	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ลักษณะเดียวกัน สำนวนตอบ เริ่มสำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๑	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่ต่างแบ่งสำนวนได้สองกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะ มีลีลาสำนวนที่สลับขึ้นสลับลงด้วยการปรับแต่งลีลาสำนวนบางช่วงที่มีความหลากหลาย สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๒	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ลักษณะเดียวกัน สำนวนตอบเริ่ม สำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๓	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนม้วนตะเข็บและเริ่ม สำนวนตอบด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๔	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดและเริ่มสำนวนใน เสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม สำนวนทั้งสองมีลีลาสำนวนที่เรียงเสียง ขึ้นลงเหมือนกัน
๑๕	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนม้วนตะเข็บและเริ่ม สำนวนตอบด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๑๖	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนไต่ไม้ สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดและเริ่มสำนวนใน เสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม สำนวนทั้งสองมีลีลาสำนวนที่เรียงเสียง ขึ้นลงเหมือนกัน
๑๗	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงที่มีขอบเขตกว้างเก้าเสียง สำนวนตอบดำเนิน ด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงที่มีขอบเขตกว้างห้าเสียง และเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียง ลูกตกท้ายสำนวนถาม

๑๘	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงและลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก สำนวนตอบเริ่มด้วยกลอนที่ข้ามเสียงและเป็นเสียงที่ห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
----	--

เพลงช้าท่อนที่ ๕

ประกอบด้วย ๕ บรรทัด (๕ สำนวนถาม, ๕ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๑	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๒	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ลวด
๓	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๕	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้

๒. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๔	กลอนโต้ไม้	กลอนลูกไซ้

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายสำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่แบ่งได้สองกลุ่มเสียง และดำเนินอยู่กลุ่มละ บันไดเสียงตามลีลาสำนวนทำนองหลักที่มีการประสมกันระหว่างบันไดเสียงทางในกับ บันไดเสียงทางนอก จำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เพิ่มพยางค์เสียงให้มากกว่า ทำนองหลัก โดยมีทิศทางการเคลื่อนกลุ่มเสียงที่สัมพันธ์กับทำนองหลัก
๒	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เน้นการเรียงเสียงขึ้นลงตามเสียงลูกตกของทำนองหลัก และเคลื่อนกลุ่มเสียงตามทิศทาง จำนวนตอบดำเนินกลอนด้วยกลอนที่เพิ่มพยางค์ให้มาก กว่าทำนองหลักและเคลื่อนที่ไปทางเสียงสูง
๓	จำนวนถามดำเนินกลอนที่เน้นการเรียงเสียง จำนวนตอบดำเนินกลอนที่เน้นการข้ามเสียง
๔	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงที่มีขอบเขตกว้างเก้าเสียง จำนวนตอบดำเนิน ด้วยกลอนที่สัมพันธ์เป็นคู่สำนวน ตอนท้ายสำนวนเน้นการเรียงเสียง
๕	จำนวนถามดำเนินกลอนลูกเท่าตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก จำนวนตอบดำเนินด้วย กลอนที่สัมพันธ์เป็นคู่สำนวน ในการบรรเลงรอบที่สอง มีการปรับเปลี่ยนแนวทาง การดำเนินทำนองตอนท้ายของสำนวน ให้ดำเนินแบบเรียงเสียงและลดพยางค์เสียงน้อย ลง เพื่อวัตถุประสงค์ในการถอนแนวสู่ทำนองเพลงสองไม้

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	จำนวนถาถามดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงประกอบด้วยกลอนสองกลุ่ม แต่ละกลุ่มดำเนินอยู่กลุ่มละบันไดเสียง จำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาจำนวนของจำนวนถาถามและเริ่มจำนวนในเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกทำยจำนวนตอบ
๒	จำนวนถาถามดำเนินกลอนเรียงเสียงขึ้นลงอยู่ทางเสียงทางต่ำ จำนวนตอบเริ่มในเสียงห่างเป็นคู่สองและดำเนินกลอนเรียงเสียงขึ้นลงต่อจากกลุ่มเสียงของจำนวนถาถาม
๓	จำนวนถาถามเน้นการเรียงเสียง ส่วนจำนวนตอบเน้นการข้ามเสียงและเริ่มจำนวนตอบในเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกทำยจำนวนถาถาม
๔	จำนวนถาถามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง จำนวนตอบเริ่มดำเนินในเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกทำยจำนวนถาถาม กลอนที่ดำเนินแบ่งได้เป็นสองกลุ่มและต่างดำเนินเป็นกลุ่มคู่จำนวนซึ่งกันและกัน
๕	จำนวนถาถามและจำนวนตอบดำเนินกลอนในกลุ่มเสียงที่มีขอบเขตกว้างเสียงและอยู่ทางเสียงต่ำเหมือนกัน จำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกทำยจำนวนถาถาม

เพลงสองไม้ มี ๕ ท่อน

ท่อนที่ ๑ ประกอบด้วย ๖ บรรทัด (๖ จำนวนถาถาม, ๕ จำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. จำนวนถาถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	จำนวนถาถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนสี่ ตามทำนองหลัก	กลอนสี่ ตามทำนองหลัก
๒	ตามทำนองหลัก	ตามทำนองหลัก

๓	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๕	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ลวด

๒. จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๔	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ไม้

๓. ทำนองหลักมีเพียงจำนวนถาม

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๖	กลอนลดตาข่าย	-

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกทำนองระหว่าง	
	การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

๒. ทำนองหลักมีเพียงสำนวนถาม

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายสำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๖	ลงเสียงเดียวกัน	-

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่ปรับแต่งเพื่อเป็นการเริ่มทำนองเพลงสองไม้ โดยให้เพิ่มพยางค์เสียงมากกว่าทำนองหลักที่เป็นสำนวนบังคับทาง สำนวนตอบดำเนินกลอนด้วยกลอนสี่ในเสียงแรกตามทำนองหลักที่เป็นทำนองบังคับทาง
๒	สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลักที่เป็นสำนวนบังคับทาง สำนวนตอบช่วงต้นสำนวนดำเนินตามทำนองหลักที่เป็นสำนวนบังคับทาง ช่วงหลังดำเนินกลอนที่เพิ่มพยางค์จากทำนองหลักให้เสียงมากขึ้นตามลักษณะกลอนสี่
๓	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียง ถึงแม้ว่าทำนองหลักจะจบสำนวนหมดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดยังคงดำเนินกลอนด้วยการตีเก็บ
๔	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เน้นการเรียงเสียง ทำนองหลักหมดก่อนจังหวะ ทำนองหลักของสำนวนตอบเหมือนกับสำนวนตอบ เพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม แต่การดำเนินทำนองมีการปรับแต่งให้มีความแตกต่างกันด้วยการใช้กลุ่มเสียงที่น้อยกว่า
๕	สำนวนถามทำนองหลักเหมือนกับเพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม แต่การดำเนินทำนองมีรูปแบบที่ต่างกัน โดยใช้กลอนที่ข้าม - เรียงเสียง มีทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียงในทางเดียวกับทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง
๖	สำนวนถามดำเนินกลอนที่เน้นการใช้เสียงเรียงขึ้นลงตามลีลาสำนวนทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลักที่บรรเลงเฉพาะตำแหน่งลูกตกท้ายห้องเพลง สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนลับในเสียงแรกของสำนวน เป็นการดำเนินทำนองที่เพิ่มความเข้มข้นให้กับสำนวนที่ดำเนินต่อจากสำนวนถามที่เรียบตามทำนองหลักลีลาสำนวนของทำนองหลัก
๒	สำนวนถามดำเนินตามทำนองหลักที่บรรเลงเฉพาะตำแหน่งลูกตกท้ายห้องเพลง ส่วนสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนลับในเสียงแรกของสำนวน เป็นการดำเนินทำนองที่แสดงรูปแบบการดำเนินทำนองเก็บ โดยเริ่มเพิ่มพยางค์เสียงที่เสียงแรกของสำนวนและดำเนินต่อด้วยการตีเก็บตามลีลาสำนวนของทำนองหลักเป็นสำคัญ
๓	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่ช้าๆ สำนวนตอบเริ่มสำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง
๔	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีกลุ่มเสียงอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียงมีขึ้น - ลง เป็นลักษณะเดียวกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองจากเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๕	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีกลุ่มเสียงอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียงมีขึ้น - ลง เป็นลักษณะเดียวกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๖	สำนวนถามเน้นการใช้เสียงเรียงขึ้นลงเป็นสองกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มสำนวนแรกจะดำเนินขึ้น ส่วนสำนวนสองจะดำเนินลง

เพลงสองไม้ ท่อนที่ ๒

ประกอบด้วย ๕ บรรทัด (๕ สำนวนถาม, ๕ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ลวด
๒	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๓	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ลวด
๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๕	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ลวด

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองขนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เน้นการเรียงเสียง ทำนองหลักหมดก่อนจังหวะ จำนวนตอบเน้นการเรียงเสียงสลับขึ้นสลับลง
๒	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง ส่วนจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียง ถึงแม้ว่าทำนองหลักจะจบจำนวนหมดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของขนาดเอกยังคงดำเนินกลอนด้วยการตีเก็บ

๓	สำนวนถามทำนองหลักเหมือนกับเพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม แต่การดำเนินทำนองมีรูปแบบที่ต่างกัน โดยใช้กลอนที่ข้าม - เรียงเสียง มีทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียงในลักษณะเดียวกับทำนองหลัก ทำนองหลักของสำนวนตอบเหมือนกับสำนวนตอบเพลงสองไม้ท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม แต่การดำเนินทำนองมีการตกแต่งให้มีความแตกต่างกันด้วยการดำเนินในกลุ่มเสียงที่น้อยกว่า
๔	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียงถึงแม้ว่าทำนองหลักจะจบสำนวนหมดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดยังคงดำเนินกลอนด้วยการตีเก็บ ช่วงกลางสำนวนเน้นการเรียงเสียงและข้ามเสียง สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลงและข้ามเสียงกว้างห่างเป็นคู่สี่
๕	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มเสียง ถึงแม้ว่าทำนองหลักจะจบสำนวนหมดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกยังคงดำเนินกลอนด้วยการตีเก็บ สำนวนตอบดำเนินกลอนที่เน้นการใช้เสียงเรียงขึ้นลงตามลีลาสำนวนทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนไต่ลวด ทิศทางการเคลื่อนที่กลุ่มทำนองมีรูปแบบที่สอดคล้องกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๒	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินกลอนด้วยรูปแบบกลอนไต่ไม้เหมือนกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๓	สำนวนถามดำเนินกลอนจากเสียงทางสูงเคลื่อนสู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและดำเนินกลอนสลับขึ้นสลับลงตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก
๔	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินกลอนด้วยรูปแบบกลอนไต่ไม้เหมือนกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๕	สำนวนถามดำเนินกลอนจากเสียงทางสูงสู่เสียงทางต่ำ ส่วนสำนวนตอบดำเนินกลอนต่อด้วยกลอนที่เรียงเสียงเคลื่อนสลับขึ้นสลับลง

เพลงสองไม้ ท่อนที่ ๓

ประกอบด้วย ๓ บรรทัด (๓ จำนวนถาม, ๓ จำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๒	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๓	กลอนโต้ลวด	กลอนโต้ลวด

๒. จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนโต้ไม้	กลอนลอดตาข่าย

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวนระหว่าง การดำเนินทำนองขนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒ และ ๓	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัด ที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่เป็นกลุ่มเสียง แต่ไม่สัมพันธ์กับบันไดเสียงของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยลอนข้ามเสียงขึ้นและลงเป็นกลุ่ม
๒	สำนวนถามดำเนินต่อด้วยกลอนฝาก สำนวนตอบมีทำนองหลักที่เริ่มด้วยการหยุดรอจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกใช้รูปแบบการตีเก็บในเสียงเรียงขึ้น – ลง
๓	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เคลื่อนที่เป็นกลุ่มเสียง แต่ไม่สัมพันธ์กับบันไดเสียงของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่มีลีลาเรียงเสียงขึ้น – ลง

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัด ที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามดำเนินจากเสียงทางต่ำสู่เสียงทางสูง สำนวนตอบดำเนินต่อด้วยกลอนฝากที่เริ่มสำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๒	สำนวนถามดำเนินด้วยกลอนฝากและจบในเสียงทางสูง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนและดำเนินด้วยกลอนที่ใช้กลุ่มเสียงถัดจากกลุ่มเสียงที่ดำเนินในสำนวนถาม
๓	สำนวนถามดำเนินจากเสียงทางต่ำและจบในเสียงทางสูง ส่วนสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม ดำเนินต่อจากเสียงทางสูงและเคลื่อนกลุ่มเสียงลงสู่เสียงทางต่ำ

เพลงสองไม้ ท่อนที่ ๔

ประกอบด้วย ๒ บรรทัด (๒ สำนวนถาม, ๒ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ลวด
๒	กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ไม้

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองขนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑ และ ๒	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลงโดยใช้กลุ่มเสียงเก้าเสียง จำนวนตอบทำนองหลักเป็นจำนวนบังคับทาง การดำเนินทำนองของขนาดเอกดำเนินด้วยกลอนที่เพิ่มพยางค์เสียงให้มากกว่าทำนองหลัก
๒	จำนวนถามดำเนินทำนองที่เคลื่อนลงและหักท้ายจำนวนให้เคลื่อนที่กลับสู่เสียงทางสูง ส่วนจำนวนตอบเป็นทำนองบังคับทาง การดำเนินทำนองของขนาดเอกปรับเปลี่ยนเป็นการเพิ่มพยางค์เสียงให้มากกว่าทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัด ที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่เน้นการเรียงเสียงขึ้นลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๒	สำนวนถามและสำนวนตอบเป็นการดำเนินทำนองที่จำกัดกลุ่มเสียงที่มีช่วงกว้างหกเสียง เช่นเดียวกัน สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม

เพลงสองไม้ ท่อนที่ ๕

ประกอบด้วย ๒ บรรทัด (๒ สำนวนถาม, ๒ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๑	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ลวด

๒. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	สำนวนถาม	สำนวนตอบ
๒	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ไม้

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายสำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑ และ ๒	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียง แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกลงเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกกลางสำนวนของทำนองหลักและมีทิศทางการเคลื่อนที่สู่เสียงทางต่ำ จำนวนตอบดำเนินจากเสียงทางต่ำ การดำเนินทำนองมีลีลาที่ซ้ำกลุ่มสำนวนที่ดำเนินด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่
๒	จำนวนถามดำเนินด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นและหักท้ายสำนวนเคลื่อนที่ลงสู่เสียงทางต่ำ เพราะทำนองหลักที่ดำเนินเป็นสำนวนสั้นๆ อยู่ในกลุ่มเสียงทางช่วงกลางและหมดก่อนจังหวะ ส่วนจำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนที่อยู่ในบันไดเสียงและมีทิศทางการเคลื่อนที่ลักษณะเดียวกับทำนองหลัก ในการบรรเลงรอบที่สอง การดำเนินทำนองจะลดพยางค์เสียงให้ดำเนินตามเสียงลูกตกท้ายห้องเพลงของทำนองหลัก เพื่อเชื่อมต่อการถอนและส่งแนวต่อไปยังทำนองเพลงเร็วท่อนหนึ่ง

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินด้วยกลอนลักษณะเดียวกันที่เรียงเสียงขึ้น – ลง แต่จำนวนตอบเพิ่มกลอนที่ข้ามเสียงและเริ่มสำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายจำนวนถาม

๒	จำนวนถามดำเนินอยู่ในกลุ่มเสียงทางต่ำ จำนวนตอบเริ่มจำนวนด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนถามด้วยกลอนที่เคลื่อนที่สูงเสียงทางสูง
---	--

เพลงเร็ว มี ๒ ท่อน

ท่อนที่ ๑ ประกอบด้วย ๕ บรรทัด (๕ จำนวนถาม, ๔ จำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนต่างประเภทกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนสี่บาท ตามทำนองหลัก	กลอนไต่ลวด
๒	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ไม้
๓	กลอนไต่ลวด	กลอนไต่ไม้
๔	กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ลวด

๒. ทำนองหลักมีเพียงจำนวนถาม

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๕	กลอนพัน	-

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายสำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓ และ ๔	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

๒. ทำนองหลักมีเพียงจำนวนถาม

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายสำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๕	ลงเสียงเดียวกัน	-

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัด ที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามช่วงต้นสำนวนดำเนินด้วยกลอนที่มีพยางค์เสียงห่างๆ ช่วงท้ายสำนวนดำเนินทำนองด้วยกลอนสลับ จำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลุ่มเสียงห้าเสียงที่มีลีลาสำนวนสลับขึ้นสลับลงวนไปวนมาตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก
๒	จำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง จำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลุ่มเสียงห้าเสียงที่มีลีลาสำนวนสลับขึ้นสลับลงวนไปวนมาตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก
๓	จำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้นลง จำนวนตอบทำนองหลักดำเนินจบทำนองก่อนจังหวะ การดำเนินทำนองเป็นกลอนเรียงเสียงขึ้นลงตามลีลาสำนวนเสียงลูกตกของทำนองหลัก

๔	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่สัมพันธ์กับทำนองหลักที่เป็นทำนองบังคับทางการดำเนินทำนองใช้การเรียงเสียงบางช่วงทำนองเพื่อให้สัมพันธ์กับลีลาสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบทำนองหลักหมัดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดดำเนินทำนองด้วยการตีเก็บ
๕	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ใช้การเรียงเสียง บางช่วงไม่สัมพันธ์กับทำนองหลัก

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนสืบตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามและดำเนินด้วยกลอนไต่ลวดที่เคลื่อนกลุ่มเสียงสู่เสียงทางสูง
๒	สำนวนถามและสำนวนตอบมีลีลาสำนวนคล้ายกัน โดยเฉพาะช่วงท้ายของสำนวนถามกับช่วงต้นของสำนวนตอบ ซึ่งสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม ลีลาสำนวนของการดำเนินทำนองมีลักษณะที่ปรับแต่งเพื่อให้เกิดความหลากหลายของการดำเนินทำนอง
๓	สำนวนถามและสำนวนตอบมีลีลาสำนวนคล้ายกัน โดยเฉพาะช่วงท้ายของสำนวนถามกับช่วงต้นของสำนวนตอบ ซึ่งสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม ลีลาสำนวนของการดำเนินทำนองมีลักษณะที่ปรับแต่งเพื่อให้เกิดความหลากหลายของการดำเนินทำนอง
๔	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียงขึ้น - ลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๕	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง

เพลงเร็ว ท่อนที่ ๒

ประกอบด้วย ๔ บรรทัด (๔ สำนวนถาม, ๔ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนขนาดเอก	
	จำนวนถา	จำนวนตอบ
๑	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๒	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๓	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้
๔	กลอนโต้ไม้	กลอนโต้ไม้

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถา ลงเสียงต่างกับทำนองหลัก – จำนวนตอบ ลงเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกทำยจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองขนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถา	จำนวนตอบ
๑, ๒, ๓ และ ๔	ลงจบในเสียงห่างเป็น คู่สามกับทำนองหลัก	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัด ที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	ช่วงต้นของจำนวนถาดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เพิ่มพยางค์เสียงให้ถี่มากกว่า ทำนองหลัก ส่วนช่วงท้ายของจำนวนถาดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงและใช้ กลอนที่เคลื่อนที่สู่เสียงทางสูง ทำนองหลักจำนวนตอบดำเนินหมุดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของขนาดเอกดำเนินด้วยการตีเก็บ

๒	ช่วงต้นของสำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เพิ่มพยางค์เสียงให้ถี่มากกว่าทำนองหลัก ช่วงท้ายดำเนินทำนองเหมือนกับสำนวนถาม เพลงเร็วท่อนที่หนึ่งบรรทัดที่หนึ่ง สำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ใช้การข้ามเสียง ทำนองหลักหมดก่อนจังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกดำเนินทำนองด้วยการตีเก็บ
๓	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนโอดพันกับเพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สอง สัมพันธ์กับลีลาสำนวนของทำนองหลัก ทำนองหลักของสำนวนตอบหมดก่อนจังหวะ แต่ดำเนินทำนองด้วยการตีเก็บที่เรียงเสียง
๔	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนโอดพันกับเพลงเร็วท่อนที่สอง บรรทัดที่สอง สัมพันธ์กับลีลาสำนวนของทำนองหลัก สำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนเรียงเสียง

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	สำนวนถามดำเนินจบในเสียงทางต่ำ สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม โดยดำเนินทำนองต่อจากเสียงทางต่ำและจบในเสียงทางสูง
๒	สำนวนถามดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียงขึ้นลง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม และดำเนินด้วยกลอนที่ใช้การข้ามเสียง
๓	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียง – ข้ามเสียง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม
๔	สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่เรียงเสียง – ข้ามเสียง สำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม

ท้ายเพลงเร็วท่อนที่ ๒

ประกอบด้วย ๑ บรรทัด (๑ สำนวนตอบ, ๑ สำนวนตอบ)

ประเภทกลอน

๑. สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทเดียวกัน

บรรทัดที่	รูปแบบกลอนระนาดเอก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	กลอนไต่ไม้	กลอนไต่ไม้

เสียงลูกตก

๑. จำนวนถาม – จำนวนตอบ ลงจบเสียงเดียวกับทำนองหลัก

บรรทัดที่	เสียงลูกตกท้ายจำนวน ระหว่าง การดำเนินทำนองระนาดเอก กับ ทำนองหลัก	
	จำนวนถาม	จำนวนตอบ
๑	ลงเสียงเดียวกัน	ลงเสียงเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายนอก

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายนอก
๑	จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองตามลีลาจำนวนของทำนองหลักที่เป็นลูกเท่า ช่วงท้ายของจำนวนตอบปรับการดำเนินทำนองให้ลดพยางค์เสียงให้น้อยลงตาม

ความสัมพันธ์ภายใน

บรรทัดที่	ความสัมพันธ์ภายใน
๑	จำนวนถามและจำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนลูกเท่าเหมือนกัน จำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่สองกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนถาม

จากการวิเคราะห์การดำเนินทำนองของระนาดเอกในเพลงเรื่องสี่ภาษา ทางครูสอน วงฆ้อง พบว่า

๑. รูปแบบของกลอนที่ดำเนินทำนองระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบด้วยกลอนต่างๆ

๑.๑ การดำเนินทำนองด้วยกลอนประเภทต่างๆ

ดำเนินด้วยกลอนรูปแบบเดียวกัน มีจำนวน ๕๒ สำนวน

ดำเนินด้วยกลอนต่างรูปแบบ มีจำนวน ๔๗ สำนวน

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในเพลงเรื่องสี่ภาษา ทางครูสอน วงฆ้องนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์รัฐพงศ์ โสวัตรที่กรุณาให้การแนะนำในเรื่องการดำเนินทำนองของระนาดเอกด้วยกลอนประเภทต่างๆ ในกลอนแต่ละรูปแบบนั้นจะมีเอกลักษณ์ที่ต่างกันทั้งยังให้ความรู้สึกที่ต่างกัน รวมทั้งเป็นสิ่งที่แสดงภูมิปัญญาของผู้บรรเลงระนาดเอก ทั้งนี้การบรรเลงระนาดด้วยกลอนประเภทต่างๆ นั้น มีเหตุปัจจัยซึ่งเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ คือ ทำนองหลักโดยเฉพาะตำแหน่งเสียงท้ายของแต่ละสำนวนถามและสำนวนตอบ หลักทฤษฎีตรียางคศิลป์ที่สำคัญในเรื่องการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองนั้น การดำเนินทำนองดังกล่าวจะต้องดำเนินตามลีลาสำนวนของทำนองหลัก ด้วยเหตุนี้การดำเนินทำนองของระนาดจบสำนวนตอบ ตามทำนองหลักที่เสียงทางสูงหรือต่ำ และการดำเนินทำนองของสำนวนถามในบรรทัดถัดไปจะดำเนินด้วยกลอนประเภทใด จึงจะเหมาะสม ก็ขึ้นอยู่กับลีลาสำนวนของทำนองหลักด้วยลักษณะการดำเนินทำนองของระนาดเอกระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบแบ่งได้ ๓ รูปแบบดังนี้

๑.๑.๑ ลักษณะการดำเนินกลอนระนาดเอกในสำนวนถามกับสำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนประเภทเดียวกัน เช่น ทำนองเพลงช้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๓ รูปแบบกลอนระนาดเอกในสำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินแบบกลอนได้ไม้

๑.๑.๒ ลักษณะการดำเนินกลอนระนาดเอกในสำนวนถามกับสำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนต่างประเภทกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับทำนองหลักในประโยคเพลงนั้นๆ ไม่อำนวยการดำเนินทำนองระนาดเอกด้วยสำนวนกลอนรูปแบบเดียวกัน ผู้บรรเลงสามารถจะดำเนินกลอนรูปแบบหนึ่งเพียงสำนวนถาม ส่วนสำนวนตอบสามารถจะดำเนินกลอนอีกรูปแบบหนึ่งประสมกัน ตามความเหมาะสมกับสำนวนทำนองหลัก เช่น

ทำนองเพลงช้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๙

รูปแบบกลอนระนาดเอกใน

สำนวนถามดำเนินแบบกลอนย่นตะเซ็บ สำนวนตอบดำเนินแบบกลอนไต่ลวด

๑.๑.๓ ลักษณะการดำเนินกลอนระนาดเอกในแต่ละสำนวนดำเนินต่างกัน โดยส่วนหนึ่งดำเนินตามลีลาสำนวนของทำนองหลักกับอีกส่วนที่ดำเนินทำนองของระนาดเอกด้วย กลอนรูปแบบต่างๆ เช่น

ทำนองเพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๓

รูปแบบกลอนระนาดเอกในสำนวนถามประกอบด้วย กลอนลูกเท่ากับกลอนไต่ไม้

จากการดำเนินทำนองของสำนวนถามกับสำนวนตอบที่ดำเนินในลักษณะต่างๆ ข้างต้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บรรเลงที่จะแสดงภูมิปัญญาในเชิงสำนวนกลอนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความต้องการสร้างสำนวนกลอนให้เกิดความหลากหลาย ความแตกต่างของการดำเนินทำนอง รวมถึงลีลาสำนวนของทำนองหลักก็ถือว่ยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ดังนี้

๑.๒ จำนวนทามของทำนองหลักดำเนินทำนองจบทางเสียงทางต่ำ ส่วนจำนวนตอบดำเนินทำนองอยู่ทางเสียงทางสูง ลักษณะลีลาจำนวนของทำนองหลักนี้ การดำเนินทำนองในจำนวนตอบ จะต้องใช้กลอนระนาดเอกรูปแบบที่มีการเคลื่อนที่เร็วหรือใช้กลุ่มเสียงห่างๆ กันหรือใช้กลุ่มเสียงที่มีการเคลื่อนที่ด้วยกลุ่มเสียงกว้าง เช่น กลอนไต่ลวด กลอนไต่ไม้ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินทำนองด้วยกลอนนี้ อาจจะไม่ใช้กลอนในรูปแบบเดียวกับการดำเนินทำนองในจำนวนทาม เช่น ทำนองหลักเพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๒ จำนวนตอบเป็นทำนองลูกเต๋า การดำเนินทำนองของระนาดเอก จบจำนวนที่กลุ่มเสียงทางสูงตามทำนองหลักที่มีเสียงลูกตกท้ายจำนวนตอบอยู่ทางเสียงสูงเช่นเดียวกัน ส่วนทำนองหลักเพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๓ จำนวนทามในครั้งจำนวนแรกไม่มีการบรรเลง ซึ่งเป็นจำนวนที่ถัดจากลูกเต๋าของบรรทัดที่ผ่านมา ก่อนที่จะเริ่มจำนวนในช่วงครึ่งจำนวนหลักด้วยเสียงทางต่ำ การดำเนินทำนองในช่วงครึ่งแรก จะดำเนินด้วยกลอนลูกเต๋าและดำเนินต่อด้วยกลอนไต่ไม้ เพื่อให้กลุ่มจำนวนเคลื่อนที่จากเสียงทางสูงสู่เสียงทางต่ำ ตามกลุ่มเสียงที่ทำนองหลักดำเนินอยู่ ดังนี้

ทำนองเพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๓

รูปแบบกลอนระนาดเอกในจำนวนทามประกอบด้วย กลอนลูกเต๋ากับกลอนไต่ไม้

๑.๓ ทำนองหลักของจำนวนทามและจำนวนตอบดำเนินทำนองอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกัน การเคลื่อนที่ของกลุ่มเสียงอยู่ในวงจำกัดกลุ่มห้า – หกเสียง การดำเนินทำนองของจำนวนทามและจำนวนตอบจะใช้กลอนระนาดเอกรูปแบบที่มีการเคลื่อนที่ช้าหรืออยู่ในกลุ่มเสียงใกล้กัน เช่นกลอนย่อนตะเข็บ กลอนซอนตะเข็บ เป็นต้น ลักษณะการดำเนินทำนองของระนาดเอกกับทำนองหลักที่มีจำนวนทามและจำนวนตอบเหมือนกันเช่นนี้ รูปแบบกลอนระนาดจะมีลักษณะกลอนเป็นประเภทเดียวกัน เพื่อรักษากลุ่มเสียงของทำนองหลักที่ดำเนินทำนองอยู่ รวมถึงการเริ่มดำเนินทำนองในจำนวนตอบ จะเริ่มในเสียงห่างกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนทามอยู่ในช่วงระหว่าง คู่ห้าเป็นหลัก

๑.๔ การดำเนินทำนองด้วยการตีลิบ เป็นการดำเนินทำนองตามทำนองหลัก โดยเฉพาะเพียงเสียงลูกตกท้ายห้องเพลง เป็นการบรรเลงย้ำเสียงและเตรียมที่จะดำเนินทำนองในจำนวนต่อไป ส่วนใหญ่จะบรรเลงในตอนเริ่มบรรเลงทำนองในเพลง เช่น เริ่มบรรเลงทำนองเพลงสองไม้ หรือเริ่มบรรเลงทำนองเพลงเร็ว เป็นต้น

๑.๕ การดำเนินทำนองตามทำนองหลักที่เป็นจำนวนบังคับทาง จะพบในช่วงทำนองเพลงท่อนหนึ่งทั้งเพลงช้า เพลงสองไม้และเพลงเร็ว ด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น

๑.๕.๑ เพื่อให้ผู้บรรเลงที่มีหน้าที่ขึ้นเพลง สามารถจะตั้งแนวการบรรเลง และสื่อสารกับผู้บรรเลงร่วมในวงให้รู้แนวของการบรรเลงรวมถึงเพลงที่จะบรรเลงในครั้งนั้นๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๑.๕.๒ เพื่อรักษารูปแบบการดำเนินทำนองบนทำนองหลักเป็นจำนวนบังคับทาง ผู้บรรเลงจะต้องดำเนินทำนองตามลีลาจำนวนของทำนองหลักดังกล่าว ส่วนใหญ่ลักษณะของทำนองหลักที่เป็นจำนวนบังคับทางนี้ จะเป็นทำนองหลักที่มีพยางค์เสียงถี่ๆ หรือจะเป็นทำนองที่มีลีลาจำนวนห่างๆ ตามจังหวะตกท้ายห้องเพลง

๑.๖ ทำนองหลักที่มีลีลาซ้ำหลายครั้ง การดำเนินทำนองของระนาดเอกจะต้องดำเนินกลอนให้มีความแตกต่างกัน ผู้บรรเลงควรพิจารณาให้เกิดความเหมาะสม เช่น หากจำนวนนี้มีเสียงลูกตกท้ายประโยค ๒ ประโยคลงเป็นเสียงเดียวกัน ในการดำเนินทำนองอาจจะดำเนินทำนองจากกลุ่มเสียงสูง เพื่อลงจบเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนตามทำนองหลัก แต่เป็นกลุ่มเสียงทางต่ำ และดำเนินทำนองจากกลุ่มเสียงต่ำขึ้นจบที่กลุ่มเสียงสูง เพื่อลงจบเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนตามทำนองหลักแต่เป็นกลุ่มเสียงทางสูง เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการดำเนินทำนองของจำนวนประโยคก่อนหน้าว่าจบจำนวนที่กลุ่มเสียงใดด้วยหรืออีกกรณีหนึ่งคือ การดำเนินทำนองด้วยกลอนฝากหรือกลอนพันที่สามารถดำเนินทำนองให้มีจำนวนลงจบเป็นเสียงต่างกับเสียงลูกตกท้ายจำนวนของทำนองหลักก็ได้ แต่การดำเนินทำนองด้วยกลอนลักษณะนี้ ต้องใช้ความสามารถในเชิงจำนวนกลอนมากกว่าการดำเนินทำนองด้วยกลอนธรรมดา

๒. เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามกับสำนวนตอบ

จบในเสียงเดียวกับทำนองหลัก	มีจำนวน ๙๑	สำนวน
จบในเสียงต่างกับทำนองหลัก	มีจำนวน ๕	สำนวน

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่าส่วนใหญ่การดำเนินทำนองจบสำนวนเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก เสียงลูกตกนี้ มีอยู่ด้วยกันสองตำแหน่งคือ เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบการดำเนินทำนองบางประโยคอาจจะไม่ลงเสียงเดียวกับเสียงลูกตกทำนองหลักในสำนวนถาม แต่ในเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบต้องลงจบเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก ซึ่งการลงจบสำนวนตามลักษณะข้างต้นมีเหตุปัจจัยดังนี้

๒.๑ เพื่อรักษารูปแบบกลอนระนาดเอกและรักษาระบบเสียงในแต่ละบันไดเสียง

ในการดำเนินทำนองของระนาดเอกด้วยกลอนรูปแบบต่างๆ ในแต่ละกลอนจะมีลักษณะลีลาสำนวนของแต่ละกลอนที่แตกต่างกันเช่น บ้างข้ามเสียง บ้างเรียงเสียง บ้างทั้งข้ามและเรียงเสียง ฯลฯ ด้วยความแตกต่างของการดำเนินทำนองของระนาดเอกนี้เอง การบรรเลงระนาดเอกในเพลงเรื่องสี่ภาษา ทางครูสอน วงฆ้องนี้ ทำนองหลักดำเนินด้วยระบบบันไดเสียง ๓ บันไดเสียง คือ บันไดเสียงเพียงอล่าง บันไดเสียงเพียงออบน และบันไดเสียงขวา ซึ่งทั้งสามบันไดเสียงต่างห่างกันเป็นคู่สี่ การดำเนินทำนองด้วยกลอนใดแล้วจะต้องรักษาเอกลักษณ์การดำเนินของกลอนชนิดนั้นๆ บางครั้งการดำเนินทำนองของระนาดเอกตรงตำแหน่งเสียงลูกตกท้ายสำนวนถามกับทำนองหลักอาจจะไม่ตรงกัน จากการดำเนินทำนองที่นำเสนอนี้ การจบสำนวนของการดำเนินทำนองของระนาดเอกไม่ตรงกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก แต่ลงจบด้วยเสียงที่เป็นคู่ประสานกับทำนองหลัก เช่น คู่สามหรือคู่สี่ ส่วนเสียงลูกตกท้ายสำนวนตอบยังคงรักษาให้การดำเนินทำนองลงจบด้วยเสียงเดียวกันอยู่ เช่น

ทำนองเพลงช้าท่อนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๑

เสียงลูกตกในการดำเนินทำนองของระนาดเอกไม่ตรงกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก ซึ่งจบสำนวนด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สี่กับเสียงลูกตกในทำนองหลัก

๒.๒ เพื่อเพิ่มสุนทรีรสในการบรรเลงระนาดเอก

ทำนองหลักของเพลงเรื่องสี่ภาษา กรณีศึกษา ทางครูสอน วงฆ้อง บางทำนองเชื่ออำนวยความสะดวกดำเนินทำนองด้วยกลอนฝาก อันหมายถึงการดำเนินทำนองของ ระนาด ด้วยกลอนที่ดำเนินด้วยสำนวนที่ใช้เสียงเรียงสลับซับซ้อนไปมาในกลุ่มช่วงเสียงแคบๆ ประมาณ ๔ - ๕ เสียง บางครั้งการดำเนินทำนองของระนาดเอกลงจบไม่ตรงกับเสียงลูกตกท้าย สำนวนนั้นๆ แต่ยังคงลงจบการดำเนินทำนองในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนก็จำเป็นต้องเป็น สำนวนตอบสำนวนใดสำนวนหนึ่ง เช่น

ทำนองเพลงสองไม้ ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑

การดำเนินทำนองของระนาดเอกดำเนินด้วยกลอนฝาก

เสียงลูกตกในการดำเนินทำนองของระนาดเอกไม่ตรงกับเสียงลูกตก
ของทำนองหลัก ซึ่งจบสำนวนด้วยเสียงที่ห่างเป็นคู่สอง กับเสียงลูกตกในทำนองหลัก

การดำเนินทำนองที่จบสำนวนถามและสำนวนตอบ รวมถึงเสียงลูกตกท้ายสำนวนนั้น ลงจบเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก ลักษณะที่ปรากฏนี้ เป็นไปตามหลักทฤษฎีของ รูปแบบการดำเนินทำนองที่เกี่ยวกับผู้บรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เช่น ในวงปี่พาทย์ผู้บรรเลง เครื่องดนตรีต่างๆ จะต้องดำเนินทำนองด้วยลีลาสำนวนต่างๆ ภายใต้อันเป็นเอกลักษณ์ใน เครื่องดนตรีนั้นๆ ตามลีลาสำนวนทำนองหลักเป็นสำคัญ

ส่วนการดำเนินทำนองที่จับสำนวนถามและสำนวนตอบ รวมถึงมีเสียงลูกตกท้ายสำนวนลงจบในเสียงต่างกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก จะพบได้ในสำนวนที่ดำเนินทำนองด้วยกลอนฝากหรือกลอนพัน กลอนลักษณะนี้จะมีลักษณะการดำเนินทำนองที่มีลีลาสำนวนจบในเสียงต่างกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก ซึ่งจะไม่ลงจบเป็นสำนวนถามหรือสำนวนตอบเช่นเดียวกับการดำเนินทำนองที่ยึดตามลีลาสำนวนของทำนองหลักเป็นสำคัญ แต่จะดำเนินทำนองจบสำนวนนั้นๆ ในเสียงต่างกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก และจะลงจบสำนวนเป็นเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลักในสำนวนถัดมา เช่น

๑. การดำเนินทำนองเพลงช้าท่อนที่หนึ่ง บรรทัดที่สาม สำนวนถามลงจบในเสียงต่างกับเป็นคู่สองเสียงลูกตกของทำนองหลัก แต่สำนวนตอบลงจบในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

๒. การดำเนินทำนองเพลงสองไม้ ท่อนที่สาม บรรทัดที่หนึ่ง สำนวนถามลงจบในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก แต่สำนวนตอบลงจบเสียงต่างกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

แต่ส่วนใหญ่มักจะดำเนินทำนองแบบแรก เพื่อให้การดำเนินทำนองของระนาดเอกมีความชัดเจนในเรื่องการจบสำนวนถาม - สำนวนตอบ รวมถึงความสัมพันธ์กับลีลาสำนวนของทำนองหลักที่ละบรรทัดที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓. ความสัมพันธ์ภายนอก

ตามหลักทฤษฎีว่าด้วยเรื่องการทำนองของระนาดเอกแล้ว ส่วนใหญ่จะต้องมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก ทั้งทิศทางการเคลื่อนของกลุ่มสำนวน เสียงลูกตกทำยสำนวน การดำเนินทำนองในกลุ่มบันไดเสียงกลุ่มเดียวกับกลุ่มบันไดเสียงของทำนองหลัก แต่บางสำนวนที่ดำเนินทำนองไม่สัมพันธ์กับทำนองหลัก บ้างมีทิศทางการดำเนินทำนองมีการเคลื่อนที่ของกลุ่มสำนวนต่างกับทำนองหลัก เช่น สำนวนตอบของทำนองหลักดำเนินขึ้นสู่เสียงทางสูง การดำเนินทำนองระนาดเอกดำเนินสู่เสียงทางต่ำ ขึ้นอยู่กับสำนวนถามของทำนองหลักในสำนวนถามบรรทัดถัดมา หากทำนองหลักเริ่มที่กลุ่มเสียงทางต่ำ การดำเนินทำนองจำเป็นต้องผูกกลอนให้ดำเนินมาต่อเนื่องกับทำนองหลักในกลุ่มเสียงทางต่ำและในเหตุผลลักษณะเดียวกันกับสำนวนตอบของทำนองหลักดำเนินลงสู่เสียงทางต่ำ การดำเนินทำนองระนาดเอกดำเนินสู่เสียงทางสูง

ความสัมพันธ์ที่พบในการดำเนินทำนองของระนาดเอก เพลงเรื่องสี่ภาษานี้ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่เสียงลูกตกทำยสำนวนจะต้องลงจบเป็นเสียงเดียว แต่มีบางครั้งที่ลงจบเป็นเสียงต่างกัน เช่น การดำเนินทำนองด้วยกลอนฝากหรือกลอนพัน ฯลฯ การดำเนินทำนองของระนาดเอกในเพลงเรื่องนั้น ลักษณะสำคัญที่ผู้บรรเลงพึงปฏิบัติ คือการดำเนินทำนองด้วยสำนวนเปิดในเพลงต่างๆ การดำเนินทำนองนั้น ต้องสามารถแสดงถึงลีลาสำนวนของทำนองหลักได้ ลักษณะดังกล่าว ผู้บรรเลงระนาดเอกจะสื่อสารได้โดยการดำเนินทำนองด้วยกลอนที่มีลีลาสำนวนดำเนินไปในทิศทางเดียวกับทำนองหลัก ลงจบสำนวนด้วยเสียงเดียวกับทำนองหลัก ซึ่งต่างกับ “สำนวนปิด” ซึ่งเป็นการดำเนินทำนองของระนาดเอกที่ไม่เพียงแสดงสำนวนของทำนองหลักด้วยการดำเนินทำนองที่มีทิศทางตรงข้ามกับทำนองหลัก รวมถึงการดำเนินทำนองด้วยกลอนฝากเป็นสำคัญ ลักษณะนี้ ส่วนมากพบในการบรรเลงเพลงเดียว

ในการดำเนินทำนองของระนาด อาจมีบางสำนวนที่ไม่สัมพันธ์กับกลุ่มบันไดเสียงของทำนองหลัก เพราะผู้บรรเลงต้องการจะดำเนินทำนองของระนาดเอกด้วยกลอนในลักษณะเดียวกันทั้งสำนวน โดยไม่ได้แยกสำนวนถามหรือสำนวนตอบเป็นกลุ่มย่อยๆ แต่การดำเนินทำนองนี้ยังคงคำนึงถึงเสียงลูกตกของการดำเนินทำนองให้ลงจบสำนวนในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกทำยสำนวนของทำนองหลัก ถึงแม้ระหว่างการดำเนินทำนองของระนาดจะดำเนินทำนองด้วยกลุ่มเสียงที่อยู่ต่างบันไดเสียงกับทำนองหลัก ซึ่งรวมถึงเสียงลูกตกทำยสำนวนกลอนของการดำเนินทำนองระนาดลงจบในเสียงเดียวหรือเสียงต่างกับเสียงลูกตกของทำนองหลัก

ทำนองหลักเพลงเรื่องสี่ภาษา ทางครูสอน วงฆ้องนี้ มีบางสำนวนที่ทำนองหลักหมดก่อน
จังหวะ แต่การดำเนินทำนองของระนาดเอกยังคงดำเนินทำนองด้วยพยางค์ที่สม่ำเสมอและ
จบสำนวนในเสียงเดียวกับเสียงของทำนองหลักที่หมดก่อนจังหวะด้วย

๔. ความสัมพันธ์ภายใน

ความสัมพันธ์ที่พบในการดำเนินทำนองของระนาดเอก เพลงเรื่องสี่ภาษานี้
ส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่กลอนระนาดเอกระหว่างสำนวนถาม – สำนวนตอบ ดำเนินด้วยกลอนรูปแบบ
เดียวกัน

การดำเนินทำนองเพลงช้าก่อนหนึ่ง บรรทัดที่เก้า
กลอนระนาดเอกระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบต่างรูปแบบกัน
แต่ต่างมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก

การดำเนินทำนองเพลงช้าก่อนห้า บรรทัดที่สอง
เสียงจบท้ายสำนวนตอบกับเสียงเริ่มต้นสำนวนถาม จะต้องดำเนินโดยไม่ซ้ำเสียงลูกเดิม

เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามกับเสียงเริ่มต้นสำนวนตอบในบรรทัดเดียวกันห่างไม่เกินเสียงคู่ห้า รูปแบบที่ดีที่สุดต้องเป็นเสียงที่อยู่ติดใกล้กัน แต่กรณีตัวอย่างการดำเนินทำนองของระนาดในเพลงลา บรรทัดที่หนึ่งนี้ เสียงลูกตกท้ายสำนวนถามกับเสียงเริ่มของสำนวนตอบห่างกันเป็นเสียงคู่หก เนื่องจากผู้บรรเลงต้องการแสดงการดำเนินทำนองด้วยกลอนลูกโซ่ที่เริ่มดำเนินจากเสียงทางต่ำและสัมพันธ์กับทำนองหลักและการดำเนินทำนองในสำนวนตอบที่ดำเนินด้วยกลอนประเภทเดียวกัน รวมทั้งทิศทางที่ดำเนินในทางเดียวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบ ในการดำเนินทำนองของระนาด บางประโยคสำนวนตอบเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่เสียงต่างๆ กับสำนวนถาม เช่น คู่สอง คู่สาม คู่สี่ ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่เกินเสียงคู่ห้า แต่ในบางกรณีความสัมพันธ์ลักษณะนี้ อาจจะอยู่ในเสียงห่างเป็นคู่หก เช่นในการดำเนินทำนองเพลงลา การดำเนินทำนองลักษณะนี้ ผู้บรรเลงเน้นความสมบูรณ์ของกลอนระนาดเอกเป็นหลัก เพราะทิศทางของการดำเนินทำนองกับลีลาสำนวนของทำนองหลักไม่สอดคล้องกัน แต่เสียงลูกตกในตำแหน่งกลางสำนวนตอบกับท้ายสำนวนตอบ ยังคงลงเป็นเสียงเดียวกับทำนองหลัก และการดำเนินทำนองด้วย กลอนสำนวนนี้ สำนวนถามดำเนินเคลื่อนกลุ่มเสียงไปสู่เสียงทางต่ำ สำนวนตอบดำเนินทำนองต่อจากสำนวนถาม โดยเริ่มด้วยเสียงห่างเป็นคู่หกกับเสียงลูกตกท้ายสำนวนถาม แต่ทิศทางเคลื่อนกลุ่มเสียงเริ่มจากเสียงรองทวนไปสู่เสียงทางยอดและลงจบในเสียงเดียวกับเสียงลูกตกท้ายของทำนองหลัก เช่น

เสียงลูกตกสำนวนถามห่างเป็นคู่หกกับเสียงเริ่มสำนวนตอบ

ในการดำเนินทำนองเพลงลา

การดำเนินทำนองของระนาดเอกระหว่างสำนวนถามกับสำนวนตอบ บางครั้งสัมพันธ์กันในเรื่องรูปแบบกลอน เช่น ทำนองหลักของสำนวนถามและสำนวนตอบ ดำเนินอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกันไม่เคลื่อนไปยังกลุ่มเสียงกลุ่มอื่น การดำเนินทำนองของสำนวนทั้งสอง จะใช้รูปแบบกลอนระนาดเอกเหมือนกัน แต่ในบางบรรทัดที่สำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วย

กลอนประเภทเดียวกัน บางบรรทัดสำนวนถามและสำนวนตอบดำเนินทำนองด้วยกลอนที่ต่างประเภทกัน เพราะทำนองหลักที่เป็นตัวกำหนดในเรื่องต่างๆ เช่น ทำนองหลักสำนวนถามหมดสำนวนในเสียงทางสูง แต่ทำนองหลักสำนวนตอบเริ่มสำนวน ในเสียงทางต่ำ การดำเนินทำนองของระนาดในสำนวนตอบจะต้องใช้กลอนที่เคลื่อนที่กลุ่มเสียงได้เป็นช่วงกว้าง เพื่อให้สามารถดำเนินทำนองไปยังกลุ่มเสียงที่เหมาะสมกับทำนองหลักและเช่นเดียวกับกรณีที่สำนวนถามของทำนองหลักหมดสำนวนในเสียงทางต่ำ แต่ทำนองหลักสำนวนตอบเริ่มสำนวนในเสียงทางสูง

๕. สำนวนทำนองหลักที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินทำนองของระนาด

๕.๑ ทำนองหลักดำเนินจบทำนองก่อนหมดจังหวะ

การดำเนินทำนองของระนาดเอก ดำเนินด้วยเสียงพยางค์ถี่ๆ และลงจบสำนวนที่ตำแหน่งจังหวะตกตามปกติ ถึงแม้ว่าทำนองหลักจะจบก่อนหมดจังหวะ เช่น ทำนองเพลงสองไม้ ท่อนสอง บรรทัดที่สอง

๕.๒ ทำนองหลักดำเนินด้วยสำนวนที่ซ้ำหลายครั้ง

การดำเนินทำนองของระนาดเอกด้วยกลอนที่ปรับแต่งให้มีความแตกต่างกัน แต่ยังคงรักษาความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกอยู่

๕.๒.๑ ทำนองลูกเท่าเพลงซ้ำ ท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๕

๕.๒.๒ ทำนองเพลงสองไม้ ท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๒

๕.๒.๓ ทำนองลูกเต๋าทำนองเร็วท่อนที่ ๒ บรรทัดที่ ๒

๕.๓ ทำนองหลักที่เป็นทำนองฉายมือให้ทำนองยาวมากขึ้น คล้ายกับสำนวนลูกเต๋าเต็ม

การดำเนินทำนองของระนาด ดำเนินด้วยสำนวนกลอนที่จับสำนวนในเสียงเดียวกับลูกตกของทำนองหลักที่เป็นเต๋าเต็ม แต่ลีลาสำนวนของการดำเนินทำนอง ควรจะปรับแต่งไม่ให้มีลีลาซ้ำกับสำนวนที่ดำเนินผ่านมาแล้ว หรือไม่ก็หาสำนวนกลอนที่ต่างกันบรรเลงแทรกระหว่างสำนวนที่เหมือนกัน เช่น

๕.๓ ทำนองเพลงช้า ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑

๕.๔ ทำนองหลักที่ซ้ำๆ

การดำเนินทำนองของระนาดเอก ดำเนินด้วยสำนวนกลอนที่จบสำนวนในเสียงเดียวกันกับลูกตกของทำนองหลักที่เป็นเท่าเต็ม แต่ลีลาสำนวนของการดำเนินทำนองจะปรับแต่งไม่ให้มีลีลาซ้ำกับสำนวนที่ดำเนินผ่านมาแล้ว หรือไม่ก็จะมีลักษณะคล้ายคลึง การปรับแต่งสำนวนกลอนนี้ จะเริ่มจากสำนวนกลอนที่ใกล้เคียงกับทำนองหลักไปหาสำนวนกลอนที่ไกลจากทำนองหลัก ทั้งนี้ผู้บรรเลงจะต้องคำนึงถึง รูปแบบกลอนที่ใช้บรรเลงในเพลงเรื่องกับกลอนที่ใช้บรรเลงในเพลงเดียวกันด้วย

๕.๔.๑ ทำนองเพลงซ้ำ ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑

๕.๔.๒ ทำนองลูกเท่าท้ายเพลงซ้ำท่อน ๒

๕.๔.๓ ทำนองลูกเท่าทำเพลงซ้ำท่อน ๔

๕.๔.๔ ทำนองทำเพลงสองไม้ท่อน ๒

๕.๕ การซ้ำสำนวนตอบบางสำนวนเพื่อเป็นสำนวนถามในบรรทัดต่อไป

ทำนองเพลงซ้ำ ท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑

๕.๖ ทำนองหลักที่ต้องบรรเลงถอนแนวสู่การบรรเลงในอัตราถัดไปและการลงจบ

การดำเนินทำนองของระนาดเอกในทำนองหลักประเภทนี้ จะดำเนินด้วยสำนวนที่มีลีลา ไกล่เคียงกับลีลาของทำนองหลักเป็นสำคัญ เพื่อประโยชน์ต่างๆ เช่น ในการบรรเลงรวมวงผู้บรรเลง ระนาดเอกมีหน้าที่ในการควบคุมแนวการบรรเลง เมื่อดำเนินถึงตำแหน่งดังกล่าว ผู้บรรเลงระนาด จะต้องควบคุมแนวการบรรเลงให้เหมาะสม ในการบรรเลงด้วยการลดพยางค์เสียงให้น้อยลง จะสามารถสื่อบอกแนวของการบรรเลงและเป็นสัญญาณให้กับนักดนตรีผู้บรรเลงร่วมในวงได้ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น

๕.๖.๑ ทำนองหลักเพลงช้าท่อนที่ ๕ บรรทัดที่ ๕
บรรเลงแบบเพลงบังคับทาง (ตีกรอบบางส่วน)

๕.๖.๒ ทำนองหลักเพลงสองไม้ที่ ๕ บรรทัดที่ ๒
บรรเลงแบบเพลงบังคับทาง (ตีกรอบบางส่วน)

๕.๖.๓ ทำนองหลักทำเพลงเร็ว
บรรเลงแบบเพลงบังคับทาง (ตีกรอบบางส่วน)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕.๗ ทำนองหลักที่จับสำนวนตอบที่กลุ่มเสียงทางสูง และต่อด้วยทำนองที่มี
สำนวนถามที่กลุ่มเสียงทางต่ำ เช่น

ทำนองหลัก เพลงช้าท่อนที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๒ ต่อเนื่องกับบรรทัดที่ ๒๓

จากโน้ตแสดงการดำเนินทำนองของระนาดข้างต้น พบว่าสำนวนถามจับสำนวน
ในกลุ่มเสียงทางสูงลักษณะเดียวกับลีลาสำนวนของทำนองหลัก แต่ในสำนวนตอบจะดำเนินด้วย
กลอนที่สามารถเคลื่อนเสียงในกลุ่มทำนองให้สามารถเคลื่อนกลุ่มเสียงด้วยกลอนไต่ลวดที่ใช้
ขอบเขตเสียงกว้างและสัมพันธ์กับทำนองหลัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย